

ENSKILDA HÖGSKOLAN STOCKHOLM
Program i Mänskliga Rättigheter

EXAMENSARBETE
Masteruppsats,
Vårtermin, 2023

KLIMATKOLONIALISM

AV: JOSEFINE LINDHOLM

Handledare: Göran Gunner
Enskilda Högskolan Stockholm

Abstract

Climate colonialism is a form of neo-colonialism that turns climate actions into colonial behaviour, this is especially true when the focus is on indigenous peoples. The republic of Marshall Islands is under threat of disappearing because of climate change and even though they want to fight it the United States prefer that they be removed from their homelands. In the Oaxaca region of Mexico, the native population are manipulated or forced to move from their lands because of the growing wind power industry and in Sweden the state has given a questionable greenlight to a company to start building a mine in the middle of the sami-landscape. This thesis argues that all these situations are a form of climate colonialism and follows the theory of neo-colonialism to understand how climate colonialism functions.

Engelsk titel

Climate Colonialism

Nyckelord

Klimatkolonialism; Nykolonialism; Kolonialism; Imperialism; Ursprungsfolk; Mänskliga Rättigheter; Marshallöarna; Mexiko; Oaxaca; Sverige; samerna; Kallak/Gállok; Kwame Nkrumah; Klimatförändringar.

Innehållsförteckning

Lista med förkortningar	5
1 Inledning.....	6
1.1 Syfte och problemformulering	7
1.2 Metod och material	8
1.3 Tidigare forskning	12
2 Bakgrund	14
2.1 Imperialism och Kolonialism	14
2.2 Avkoloniseringen.....	18
2.3 Ursprungsfolkens rättigheter och klimatkrisen	19
3 Teori.....	23
4 Resultat och Analys.....	31
4.1 Oaxaca	31
4.2 Marshallöarna	35
4.3 Sápmi.....	39
5 Diskussion.....	44
6 Bibliografi	46

Lista med förkortningar

AAPC – All-African Peoples Conferences

DRC – Demokratiska Republiken Kongo

FN – Förenta nationerna

FPIC – Fritt och informerat förhandssamtycke

ICCPR- Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter

ICESCR – Konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

ILO - Internationella arbetsorganisationen

ILO 169 - Konventionen om ursprungsfolk och stamfolk

IMF – Internationella Valutafonden

NF -Nationernas Förbund

PSA -Product Sharing Agreement

SGU – Sveriges geologiska undersökning

UNDRIP - FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter

UNESCO - Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur

1 Inledning

Klimatförändring påverkar oss alla, vissa mer än andra. Några av de mest utsatta runtom i världen är ursprungsfolk. Deras liv förändras och förstörs av konsekvenserna av klimatförändringarna. Det vi kan se är att: Arktiska marker eroderas, den smältande glaciären sköljer bort landbruk i Bolivia och den stigande havsnivån som tar över ö-nationernas territorium.¹ Klimatkrisen hotar deras kulturella levnadssätt och tvingar dem från sina hem och de har relativt lite makt på den globala arenan för att påverka hur krisen ska hanteras. Det är genom detta som begreppet klimatkolonialism kommit till. Doreen E. Martinez beskriver det som:

Climate colonialism forces a re-embodiment and relocation of how, why, and who is at fault/responsible. The climate is failing to merely change. It is being colonized and forced to alter, modify, and—as catastrophes indicate—it is rebelling and resisting the assault upon it. Mother earth is responding and calling out through floods, hurricanes, tornadoes, earthquakes, and droughts.²

Klimatet förändras inte bara, det är en förändring som drivs på av handlingar. För att hantera krisen måste alla länder, och särskilt de rikare länderna som orsakar mest utsläpp, gå med på att minska dessa utsläpp. Det som dock har skett är att rika länder i stället exporterar sina utsläpp till fattigare länder. Ett exempel är att i Europa har skogen börjat komma tillbaka. Mellan 1990 och 2014 växte skogen med en area av 13 miljoner hektar. Detta för att vi idag importerar miljoner ton växter och kött från länder utanför Europas gränser. Konsekvenserna av det är att det under samma 24-årsperiod har 11 miljoner hektar skog fällts globalt för att möta våra behov. I en del av världen har skogen fått växa igen, i en annan del har ännu mera skog fällts.³

¹ Martinez, Doreen. E. "The right to Be Free of Fear: Indigeneity and the United Nations." *Wicazo Sa Review*, 29.2 (2014). s. 63 – 87, här s. 63.

<https://www.jstor.org/stable/10.5749/wicazosareview.29.2.0063>. (Hämtad 2022-05-07)

² Martinez, 2014, s. 79.

³ Heiba, Serag. "How the EU Green Deal Perpetuates Climate Colonialism." *Earth.org*. 2021-02-03.

<https://earth.org/eu-green-deal-perpetuates-climate-colonialism/>. (Hämtad 2022-05-07)

Utanför Jokkmokk ligger Kallak (Gállok på lulesamiska). Området är en del av Sápmi, vilket är ursprungsfolkets samernas traditionella landområde. Sedan 2013 har samerna protesterat mot att ett brittiskt företag ska få bryta upp järnmalm i Kallak och 2022 fick företaget den svenska statens godkännande att påbörja processen. Tehuantepecnäset i Oaxaca, Mexiko är hem till en stor del ursprungsfolk. Det råkar även vara en plats med stor vinskraftspotential. För att producera grönare energi har staten byggt och utvecklat stora vindkraftsparker, men detta har lett till att en del av ursprungsbefolkningen påverkats och jagas bort från sina hem. Sedan har vi befolkningen på Marshallöarna som tvingas förlika sig med att deras territorium snart ligger under vattenytan, trots försök att få hjälp att rädda sina hem. Alla dessa, rätt olika, situationer har kallats klimatkolonialism, men vad menar man då med klimatkolonialism? Och vad är det egentligen?

1.1 Syfte och problemformulering

Eftersom detta är en studie inom temat av mänskliga rättigheter finns det ett grundsyfte där jag försöker förstå hur rättigheter balanseras i en värld som hastigt förändras, i en värld av klimatkris. Efter klimataktivisterna Greta Thunbergs tal på World Economic Forum i Davos 2019 har liknelsen mellan klimatkrisen och ett brinnande hus blivit etablerat i samhället.⁴ Om vi, befolkningen på jorden, bor i ett brinnande hus agerar vi då: offer, förövare, och brandmän. Vi bidrar till problemet, får ta konsekvenserna för att sedan försöka förmildra och anpassa oss till krisen. Hur gör vi då för att säkerställa skyddet för våra rättigheter när det brinner? Finns det risker att vi ignorerar våra rättigheter när vi försöker släcka elden?

Det har gjorts en del undersökningar om hur klimatförändringar påverkar våra rättigheter, Förenta nationernas (FN) specialrapportör gällande klimat och mänskliga rättigheter har i en rapport listat en del av de rättigheter som blir påverkade av klimatkrisen. Dessa rättigheter är, bland annat, rätten till: liv, hälsa, vatten, en hälsosam miljö, boende, egendom,

⁴ World Economic Forum. 2019. *Greta Thunberg: Our House Is On Fire*. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=U72xkMz6Pxx> (Hämtad 2022-05-07)

självbestämmande, samt utveckling och kultur.⁵ Finns det risker att dessa rättigheter blir mindre centrala när vi försöker hantera klimatkrisen?

Det är genom att fundera på dessa frågeställningar som jag fann begreppet klimatkolonialism, och då fann jag en vilja att förstå hur detta begrepp står i relation till rättigheter i klimatkrisen. Hur påverkas våra rättigheter av denna klimatkolonialism och hur påverkas våra handlingar i relation till att hantera klimat?

Syftet med denna studie är att undersöka begreppet klimatkolonialism med hjälp av teorin om nykolonialism för att förstå hur det påverkar ursprungsfolkens rättigheter under den rådande klimatkrisen. För att göra detta utan att sväva för långt bort inom ämnet fokuserar jag på att besvara dessa frågor:

- Vad är klimatkolonialism? Följer det de mönster som Kwame Nkrumah presenterar i sin teori om nykolonialism?
- Hur påverkar klimatkolonialism ursprungsfolkens rättigheter?

För att besvara dessa frågor har jag valt att avgränsa mig genom att studera klimatkolonialism i relation till tre olika situationer. Jag har då valt att undersöka klimatkolonialism i förhållande till samerna och Kallak-gruvan, ursprungsfolken i Mexiko-regionen Oaxaca och vindkraft, samt hur befolkningen på Marshallöarna påverkas när havsnivån höjs. Det fanns många exempel att välja på så avgränsningen gjordes för att både sprida ut mig i världen och för att analysera väldigt olika situationer (men ändå inom samma tema). Syftet är att skapa en bred grund för tolkningen av klimatkolonialism i relation till nykolonialism.

1.2 Metod och material

Jag har valde att göra en kvalitativ studie. Kvalitativ är ett paraplybegrepp som innefattar en rad olika metoder. Meningen med att använda sig av en kvalitativ metod är att förstå

⁵ UN Human Rights Council. *Human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy, and sustainable environment*. A/74/161, 15 juli 2019, s. 10. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/216/42/PDF/N1921642.pdf?OpenElement>. (2022-05-07)

processer, betydelser och kvaliteter. Sådant som inte går att mätas. Det är även bra metoder för att undersöka sociala interaktioner och förstå olika fenomen inom dess kontexter.⁶ Den primära data som analyseras inom kvalitativa metoder är textbaserad, det vill säga att det är olika former av skrifter som ska tolkas. Dessa texter kan bland annat vara: originaltexter från dagböcker, arkivmaterial eller transkriptioner från intervjuer; eller skrifter som beskriver fenomen som observerade beteenden, film, eller foton.⁷ De flesta former av textbaserade metoder skulle räknas in som kvalitativa, det handlar om att tolka texter för att förstå situationer och kontexter.

Det finns olika sätt att analysera text, man kan till exempel studera det språkliga eller själva innehållet, detta för att komma fram till vad som faktiskt uttrycks och uppfattas. Men i detta fall ville jag förstå ett fenomen och dess mekanismer, därav gjorde jag en textanalys. I en textanalys är det alltid tolkningar som sker, jag som forskare tolkar ett visst fenomen som beskrivs i text och du som läsare kommer sedan tolka min analys. Det viktiga är då hur väl man argumenterat för sin tolkning.⁸ Då klimatkolonialism i min mening fortfarande är i ett tidigt stadium i forskningen är det ännu viktigare att tolkningarna följs av stadiga argument, annars riskerar studien att tappa all kredibilitet.

För att besvara mina frågeställningar valde jag att utföra en teoretisk studie. I en teoretisk studie studerar författaren vad andra har skrivit. Genom att tolka andras texter är det önskvärt att producera en mer nyansrik eller vidareutvecklande förklaring på fenomen.⁹ I detta skede är det viktigt att diskutera orden ”empiri” och ”data” för att inte tappa bort oss i begrepp. Empiri brukar oftast beskriva ett sätt att samla information genom våra sinnesuttryck, det vill säga vi skriver om det vi kan se, höra, känna, lukta och smaka.¹⁰ Data är helt enkelt information, data är det material som forskaren samlat in och ska bearbeta.¹¹ Inom empiriska studier blir sinnesuttrycken insamlad data, likasom data inom många kvantitativa studier är siffror. Som

⁶ Rennstam, Jens & Wästerfors, David. *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. (Lund: Studentlitteratur, 2015), s. 13.

⁷ Smith, Rhona & Smith, Lorna. "Qualitative Methods." I: *Research Methods in Human Rights*. (red.) McConnell, Lee & Smith, Rhona. (Abingdon, Oxon: Routledge, 2018.), s. 71.

⁸ Boréus, Kristina. "Texter i Vardag och Samhälle." I *Handbok i kvalitativa metoder*, (red) Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2:3 uppl.; Stockholm: Liber, 2015), s. 174.

⁹ Trost, Jan. *Att skriva uppsats med akribi*. (3. uppl.; Lund: Studentlitteratur, 2011), s. 24–25.

¹⁰ Svensson, Peter. "Teorins roll i kvalitativ forskning." I *Handbok i kvalitativa metoder*, (red.) Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2:3 uppl.; Stockholm: Liber, 2015), s. 19.

¹¹ Trost, 2011, s. 25.

Jan Trost beskriver det inom teoretiska studier använder man sig av texter som andra har skrivit, det som de skrivit är deras empiri. Oftast klassas det skrivna som teori men enligt honom kan även teori vara empiri. Därav menar han att logiskt sätt bör även samma regler gälla ”för data som utgörs av vad andra sagt.”¹² Genom att teoretisk tolka andras texter blir deras bearbetade texter empiri för mig. Ann-Marie Ekengren och Jonas Hinnfors förklarar empiri och datamaterial som att empiri är det mer råa och inte ännu bearbetade materialet. Detta material möter sedan de analytiska verktygen för att bli till datamaterial.¹³ Eftersom denna studie bygger på att tolka texter som är skrivna av andra blir deras texter min råa data som sedan tolkas och analyseras för att bli mitt datamaterial.

Då denna studie är teoribaserat har jag främst utgått från boken ”*Neo-colonialism: the last stage of imperialism*” av Kwame Nkrumah. Sedan satte jag hans teori i modern kontext med hjälp av texter av Bernard E. Harcourt och Mark Langan. Sedan har det förekommit en större mängd vetenskapliga artiklar, studier och nyhetsartiklar för att analysera de valda situationerna.

Analysarbetet gick till genom att jag umgicks med materialet, jag spenderade mycket tid på att läsa, jämföra och sortera. Sorteringen av material ger en bra överblick av det material som man samlat in. Genom att spendera mycket tid med att läsa och sedan sortera gör att forskaren lätt kan finna de sekvenser av information som behövs i analysen.¹⁴ Detta lyfter analysen till en annan nivå, genom att ha överblicken kan man vara kreativ i sin analys. När man sitter och analyserar materialet har man genom då byggt genvägar i minnet som gör att man har informationen tillgänglig för att jämföra och bygga från utan att behöva bläddra i fysiska sidor.

Syftet med uppsatsen var att förstå klimatkolonialism men en enda studie kan omöjligt åstadkomma detta, för att då förstå klimatkolonialism tog jag hjälp av en teori. Teorin ska hjälpa att förankra tolkningen. Teorier växer inte ut i tomma intet, de består av perspektiv. En teori kan liknas med ett par glasögon som du sätter på dig när du ska tolka materialet, med

¹² Trost, 2011, s. 25.

¹³ Ekengren, Ann-Marie & Hinnfors, Jonas. *Uppsatshandbok: Hur du lyckas med din uppsats*. (Lund: Studentlitteratur, 2012), s. 74.

¹⁴ Rennstam & Wästerfors, 2015, s. 82.

dessas glasögon på kommer du även att anamma ett perspektiv.¹⁵ I detta fall kan man säga att jag lånade Kwame Nkrumahs perspektiv som håller sig kritisk till en samhällsutveckling, genom att se på klimatkolonialism genom ett nykolonialt perspektiv försökte jag finna de punkter som knyter dem samman, samt de punkter som de inte passar ihop. Skulle jag ha valt en annan teori och då ett annat perspektiv skulle jag möjligtvis komma fram till en annan slutsats.

Utöver teorin tog jag även hjälp av tre situationer för att sätta klimatkolonialism i verkliga kontexter. Sedan tolkade jag texter med hjälp av teorin för att försöka besvara forskningsfrågorna. Analysfrågan för varje situation blev: Hur passar denna situation med nykoloniala mekanismer som presenterats i teorin? I varje situation besvarade jag denna fråga och sedan sammanställde jag svaren i en diskussion.

Det finns en viss inspiration från den hermeneutiska spiralen i denna process. Hermeneutik, även kallat tolkningslära, är svårt att ignorera när man gör en textanalys. Den hermeneutiska spiralen beskriver tolkningsprocessens faser. Dessa faser kan beskrivas som ett flertal möten mellan förståelse/ förförståelse och nya erfarenheter/idéer. Även forskarens referensramar tolkas in i denna process, eftersom vi inte kan tolka i ett vakuum utan våra egna erfarenheter kommer det att påverka tolkningen.¹⁶ Klimatkolonialism är sammansatt av två ord som många av oss har förutfattade meningar om, därav påbörjas inte analysen från ett blankt blad. Vi börjar med en förutfattad mening som sedan tolkas om och om igen genom att presentera in teorin och det insamlade materialet.

I det tidiga stadiet av forskningsprocessen görs en hel del avvägningar. Vill jag göra en kvalitativ, kvantitativ eller någon form av juridisk studie? Vilken typ av material är det jag vill bearbeta? Frågorna besvaras genom att ställa upp dem bredvid problemformuleringen. Då omformuleras frågorna till att matcha problemet: vill jag studera klimatkolonialism genom kvalitativa, kvantitativa eller juridiska metoder? Svaret på frågan visar vilken typ av material jag då analyserar.

¹⁵ Boréus, 2015, s. 214–215.

¹⁶ Sjöberg, Maria. "Textanalys." I: *Metod för historiska studier*. (red.) Gustavsson, Martin och Svanström, Yvonne. (Lund: Studentlitteratur, 2018), s. 70-71.

Klimatkolonialism kan undersökas på flera sätt. Särskilt inom kvalitativa metoder. Det är forskaren och hans frågor som dikterar metodvalet men i min avvägning jämförde jag enbart mellan kvalitativa metoder. I valet av metod stod jag egentligen mellan textanalys och intervjustudie. I en intervjustudie hade jag kunnat få en större insikt i människors liv och försåt hur de upplever världen.¹⁷ Det hade varit särskilt intressant inom temat klimatkolonialism och speciellt eftersom jag studerar hur det påverkar ursprungsfolkens rättigheter. Jag hade då kunnat intervjua olika grupper inom olika situationer för att sedan jämföra hur de upplever det. Jag hade även kunnat göra ett djupdyk ner i en vald situation och göra en form av fallstudie med intervjuer från ursprungsfolk, företag och politiker. I båda av fallen hade jag fått fram hur klimatkolonialism upplevs och kombinera med vad klimatkolonialism är.

Det jag såg som ett problem för att jag skulle vilja göra en sådan studie dock är att jag hade svårt att definiera klimatkolonialism. Utan en tydlig definition riskerade jag då att göra en riktigt osäker intervjustudie. Men detta ledde mig då till mitt metodval som en teoretisk textanalys, jag såg att det behövdes göras forskning på begreppet och dess mekanismer. En intervjustudie i kombination med en teoretisk textanalys hade även kunnat besvara frågorna, men då var jag, med all rätt, orolig för att tiden inte skulle räcka till.

1.3 Tidigare forskning

Detta fält är stort, det finns flera olika infallsvinklar. Är det en post-kolonial studie? Är det en studie om klimat? Eller är det en studie som undersöker ursprungsfolkens rättigheter? Jag valde att läsa in mig på forskning som analyserar relationen mellan klimatstudier och post-koloniala studier. Där fann jag två artiklar som jag kort kommer att presentera här.

I artikeln ”*Anthropocene Futures: Linking Colonialism and Environmentalism in an age of Crisis*” av Bruce Erickson argumenterar han för att diskursen kring att benämna den geoloiska epoken vi befinner oss i till ”Antropocen” kan leda till att förstärka befintliga koloniala makter. Den antropocena epoken är enbart fokuserad på framtiden och diskursen tenderar att använda framtiden som argument för att rättfärdiga handlingar som görs nu. Det

¹⁷ Rennstam & Wästerfors, 2015, s. 28-29.

speglar Kanadas koloniala historia i, detta genom att exempelvis kringgå ursprungsfolkets intressen för att skydda en ”grönare” framtid.¹⁸ I och med den växande medvetenheten har staten, miljögrupper och till och med företag använt sig av bevarandet för att rättfärdiga koloniala jurisdiktion.¹⁹ De rättfärdigar stöld av land från ursprungsinvånare genom att säga att de ”bevarar” landet för att rädda framtiden.

I *“Three Worlds of Climate Imperialism? Prospects for Climate Justice”* av James Goodman diskuterar han klassiska indelningar av världen i tre olika kategorier där den högsta klassen styr och den lägsta blir bestulen på resurser och utnyttjas, han utvecklar sedan detta. Det vi ser är att de fattigaste får ta konsekvenserna av det som produceras av de kapitalistiska klassernas livsstil. Genom detta kan vi måla upp tre världar av klimatimperialism: Första världen är de länder som historiskt har släppt ut mest växthusgaser, de första som skapade industrier; sedan har vi andra världen vilket då är de senare industriländerna som inte stått för historiska utsläpp men som idag släpper ut mycket; i den tredje världen finner vi resterande länder och det är dessa som står för lite utsläpp men får ta konsekvenserna i större utsträckning.²⁰

¹⁸ Erickson, Bruce. ”Anthropocene futures: Linking colonialism and environmentalism in an age of crisis”, I: *Environment and Planning D: Society and Space* 38.1 (2020), s. 111–128, här s. 112–113.

¹⁹ Erickson, 2020, s. 113.

²⁰ Goodman, James. ”Three worlds of climate imperialism? Prospects for climate justice.” I: *The Routledge handbook of transformative global studies*, (red.) Hosseini, S. A. Hamed, Goodman, James, Motta, Sara C. & Gills, Barry K. (Abingdon, Oxon: Routledge, Taylor & Francis Group, 2021), s. 307.

2 Bakgrund

2.1 Imperialism och Kolonialism

Inledningsvis behöver vi förstå begrepp som *imperialism* och *kolonialism*. Enligt Matthew G. Stanard kan dessa ord att få olika betydelser beroende på vilken kontext vi befinner oss i. Ordet koloni skulle betyda en sak för de första européer som tog sig över till Nordamerika, och en helt annan för de viktorska britterna. Ett annat exempel är åtskillnaden mellan termerna *L'imperialisme français* och *L'empire colonial* i det franska språket där det förstnämnda hänvisar till det franska maktväldet i Europa och den senare syftar på de franska kolonierna utanför Europa.²¹

I sin text problematiserar A. Dirk Moses begreppen imperialism och kolonialism. Han beskriver det såhär: ”Can we conceptually clarify terms so laden with ideological and historical baggage? Are they irredeemably contaminated with political connotations?”²² De flesta människor har redan en färdig tolkning av dessa begrepp och därför är det viktigt att jag, innan jag fortsätter med denna uppsats, kort analyserar begreppen kolonialism och imperialism.

Imperium betyder att ett samhälle styr över ett annat, främst med uppbackning av militär.²³ På svenska använder vi ordet välde eller kejsardöme mer frekvent än imperium. Termen har använts ända sedan Romartiden där de utövade imperium, eller ”makten att få saker gjorda”. Det betydde att romarna hade makt över icke-romare och deras markområden. Staten som står i imperiets mitt kallas ofta för metropol och metropolens befolkning högst upp i hierarkin och

²¹ Stanard, Matthew G. *European Overseas Empire 1879-1999 - a short history*. [Elektronisk resurs] (Hoboken: John Wiley & Sons Inc, 2018), s. 3.

²² Moses, Dirk. A. ”Empire, Colony, Genocide: Keywords and the philosophy of history”. I: *Empire, Colony, Genocide: Conquest, Occupation, and Subaltern Resistance in World History*, (red.) Moses, Dirk. A. (New York: Berghahn Books, 2008), s. 22.

²³ Moses, 2008, s. 22.

får åtnjuta fler fri-och rättigheter än de folk som erövrats.²⁴ Från imperium får vi ordet imperialism. Imperialism är policyn eller processen att få makt över andra stater.²⁵

Kolonialism är att ”engage in the practice of empire”²⁶ Ordet kolonialism kom från begreppet colonia vilket under romarrikets tid var namnet för bosättningen av soldater på erövrade mark.²⁷ Historiskt har det funnits många olika former av bosättningar. Ett exempel är grekerna under antiken när de rörde sig bort från det egeiska havet för att bosätta sig i Medelhavsområdet, de skapade då kolonier utan formella kopplingar till ursprungsländerna. Ett annat exempel är när romarna etablerade provinser i Sicilien, dessa var dock både koloniserade av romerna och styrta av Rom. Ett tredje och sista exempel är italienska Somaliland, landet var under italiensk kontroll men inte bosatt av särskilt många italienare.²⁸ Poängen är att kolonier kan se och fungera på olika sätt, och att alla kolonier är inte nödvändigtvis kopplade till kolonialism.

Den europeiska kolonialismen tog fart på 1400-talet. Drivkraften var önskan att finna snabbare och smidigare handelsvägar, att sprida det kristna evangeliet till världens alla hörn, och för vissa var det viljan att utforska.²⁹ Det var kring 1870-talet som kolonialism fick en ny karaktär. Industrialiseringen svepte genom väst och behovet av att expandera växte sig större, de styrande makterna fann att det var billigare att expandera i kolonierna med lokalbefolkning som arbetskraft. Enligt Göran Collste är det nu kolonialism går in i det stadium då det kopplas samman med imperialism.³⁰

Markisen av Salisbury höll ett tal år 1897 där han förklarade att den brittiska kolonialismen enbart var affärsmässig, det handlade om att öppna upp för ett expanderande av handel och industri, samt att civilisera mänskligheten.³¹ Att civilisera mänskligheten var en av imperialismens principer, och Europa representerade det högsta ståndet. Det högsta nåbara var det vita européén och de kunde inte underkasta sig någon annan. De andra två stånden bestod av de obildade och de primitiva. De obildade var länder som Japan och Kina, dess

²⁴ Stanard, 2018, s. 3.

²⁵ Moses, 2008, s. 22.

²⁶ Stanard, 2018, s. 4.

²⁷ Moses, 2008, s. 21.

²⁸ Stanard, 2018, s. 4.

²⁹ Collste, Göran. *Historisk rättvisa: gottgörelse i en postkolonial tid*. (Göteborg: Daidalos, 2018), s. 39.

³⁰ Collste, 2018, s. 44.

³¹ Collste, 2018, s. 45.

stater var organiserade men de var inte lika bildade som européerna. De primitiva var de afrikanska samhällena, enligt européerna saknade de båda organiserade samhällen och lagstiftning.³²

Relationen mellan kolonialism och imperialism är inte alltid enkel att förstå, det finns de som skulle använda orden synonymt med varandra men det inte alltid korrekt. Moses presenterar tre olika perspektiv i sin text: först lyfter han Edward W. Said som i breda drag skrivit att imperialism är teorin och kolonialism är att sätta denna teori i handling. Som Said uttrycker det är kolonialism ”the practice of changing the uselessly unoccupied territories of the world into useful new versions of the European metropolitan society”.³³

En annan teori är att det är när kolonier bildar politiska strukturer som kolonialism blir till imperialism.³⁴ Då kan vi teorisera att när de amerikanska kolonierna bildade en form av politiskt styre och samarbete blev det en imperialistisk händelse, inte enbart kolonialism. En tredje teori som Moses lyfter är att det som skiljer kolonialism och imperialism från varandra är att kolonialism kräver en permanent bosättning av metropolens befolkning i det nya territoriet, medan imperialism fortfarande är imperialism utan kolonisering.³⁵

Det är som sagt svårt att fånga in en tydlig och enhetlig definition som täcker in allt. Men det de flesta av dessa teorier missar att ta hänsyn till, enligt Moses, är det koloniala styret. För att redogöra för detta diskuterar han det Osmanska rikets styre i Egypten och Storbritanniens styre i Indien. I dessa två fall hade de höga grader av lokalt självstyre och det flyttades inte över permanenta bosättare från metropolen. Det krävdes då inte kolonisering för att imperiets makt skulle sträcka sig dit.³⁶ Trots att de behöll en del självbestämmande och metropolens invånare inte flyttade in blev de utsatta för det koloniala styret. Jean- Paul Sartre diskuterar detta när han beskriver myten om den *goda kolonialisten* i det då franska Algeriet. Han skriver följande:

...under French bayonets, they can only be unhappy. It is true that the majority of the Algerians live in intolerable poverty; but it is also true that the necessary reforms can be implemented

³² Collste, 2018, s. 52.

³³ Said, Edward. W. *The Question of Palestine*. New York: Times Books, 1979, s. 78.

³⁴ Moses, 2008, s. 22.

³⁵ Moses, 2008, s. 22.

³⁶ Moses, 2008, s. 22.

neither by the good colonists nor by France herself, as long as she intends to maintain her sovereignty in Algeria. These reforms will be the business of the Algerian people themselves, when they have won their freedom.³⁷

Det skulle vara kontroversiellt hävda att Indien inte var en koloni under Storbritannien, även om de varken vart koloniserade eller förlorade all suveränitet till imperiet blev de påverkade av imperialism och kolonialism. Som Sartre beskrev att befolkningen i Algeriet aldrig skulle kunna vara lyckliga under det franska styret, så skulle befolkningen i Indien inte kunna vara lyckliga under den brittiska kronan. Poängen är att det är det koloniala styret som är kärnan i imperialismen.

Det som skiljer det koloniala styret från enbart ett imperium är att det koloniala radikalt förändrar strukturen för landets ursprungsfolk. Kolonialism, och kolonisering, betyder att kolonistörerna berövar den ursprungliga befolkningen på deras historiska utvecklingsbana och gör att befolkningen formas utifrån kolonistörernas behov.³⁸ Det är makten som utövas, vare sig ett hav bort eller från en bosättare, som radikalt påverkar och min tolkning är att det är denna ”osynliga hand” som enligt Sartre hindrade Algeriets befolkning eller Indiens befolkning från att vara fria. Det spelar ingen roll om det styrs med en järnhand eller en hand med en silkeshandske på, det koloniala styret kommer att påverka statens utveckling radikalt.

Patrick Wolfe beskriver hur invasionen av kolonistörer var ett strukturerat event, målet var alltid att ta kontroll över landområden. Om vi tar koloniseringen av USA som exempel stod ursprungsfolken i vägen för att kunna expandera och därför var de tvungna att få dem ur vägen. Om vi jämför attityderna mot ursprungsfolk och slavar som kidnappades över till kontinenten kan vi se detta. Slavar uppmanades att föröka sig, fler slavar betyder ett utökande av rikedomar, ursprungsfolket ville man ha färre av eftersom de stod i vägen för utväxten.³⁹ Samma logik går att finna i Storbritanniens kolonisering av Indien. Målet var inte att flytta över sin befolkning, utan målet var att styra och dra nytta av Indiens mark och naturresurser. Fler människor som kan jobba för dig utan att ha bördan av att ta hand om folket. Båda uttrycken för kolonialism lämnar sina spår på folken som blir utsatta.

³⁷ Sartre, Jean-Paul. *Colonialism and Neo-Colonialism*. [Elektronisk resurs] (Routledge, 2005), s. 9.

³⁸ Moses, 2008, s. 22.

³⁹ Wolfe, Patrick. ”Settler Colonialism and the Elimination of the Native”. I *Journal of Genocide Research* 8.4. (2006), s. 387–409, här s. 388.

I rättfärdigande av den spanska ockupationen av Amerika erkände Francisco de Vitoria urinvånarna som folk då de var rationella varelser och därmed hade rättigheter. Men trots detta menade han att de inte var civiliserade nog att ses som jämlikar med européer, därför kunde de inte ha suveränitet över sitt territorium. Spanjorerna hade då rätt att predika, utvinna råvaror som inte ägdes av någon och bedriva handel, förvägrades de detta hade de rätt att försvara sig med krig. Dessutom kunde de ingripa militärt om de träffade stammar som utförde inhumana ritualer.⁴⁰ Genom att tillämpa dessa teorier legitimerades den koloniala processen. Om ursprungsfolk inte kunde ses som "mänskliga" nog att vara ett subjekt inför internationell lag kunde man ta deras land, deras mark ansågs vara obebott enligt lag. Obebott land, eller *terra nullis*, var då tillgängligt för att upptäckas av de äventyrande européerna under imperiets flagga.⁴¹

2.2 Avkoloniseringen

Projektet med Nationernas Förbund (NF) föll samman och ett andra världskrig spred sig över världen. Efter kriget enades de allierade om att skapa en internationell organisation med syftet att förhindra att nya världskrig bryter ut, det ledde till grundandet av FN. I FN:s stadga presenterades fyra grundläggande principer: att bevara internationell fred och säkerhet, utveckla vänskapliga relationer mellan nationer baserat på respekt för principerna om lika rättigheter och självbestämmande hos folken, internationellt samarbete för att lösa internationella problem av ekonomiska, sociala, kulturella och humanitära karaktärer, samt att vara ett center för nationerna att nå dessa mål.⁴² I stadgan grundades även FN:s förvaltarssystem och FN:s förvaltarstadsråd vilka hade som syfte att avkolonisera världen. Även om det nya internationella samfundet bekämpade den klassiska kolonialismen ignorerade de hur ursprungsfolken levde innan koloniseringen av deras hem. Gränser lämnades som de var trots att dessa landsgränser drogs av kolonisatörerna.⁴³

⁴⁰ Collste, 2018, s. 72.

⁴¹ Anaya, S. James. *Indigenous Peoples in International Law*. (2: uppl.; New York: Oxford University Press, 2004), s. 29.

⁴² United Nations. *Charter of the United Nations*, 1 UNTS XVI, 24 oktober 1945, artikel 1. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3930.html> (Hämtad 2022-08-22).

⁴³ Anaya, 2004, s. 53–54.

De stater som låg under förvaltare hade tre val för att få självständighet och dessa var: a) att bli en självständig, suverän stat, b) att upprätta fri association med en självständig stat, eller c) integration med en självständig stat.⁴⁴ Valet att gå in i en relation av fri association eller att integreras in i en självständigstat måste ske genom en demokratisk process.^{45 46}

En annan viktig princip är *saltvattensprincipen* (även kallad *blue water thesis*). Under skapandet av FN:s deklaration om beviljande av självständighet åt koloniserade länder och folk diskuterade staterna gränserna för vilka folk som var koloniserade och vilka som inte var det. Saltvattenprincipen säger i princip att en stat ska ha korsat havet i sin erövring för att det ska vara kolonialism. Som Bruce Robbins beskriver det i en artikel är att det enbart blir problematiskt om erövrarna blöter ner sig, om de tar landvägen är det endast en del av den mänskliga naturen och inget att klaga över.⁴⁷

2.3 Ursprungsfolkens Rättigheter

I korta drag beskriver Internationella arbetsorganisationen (ILO) ursprungsfolk som de folkslag som härstammar från folkgrupper som levde inom ett land eller geografiskt område innan området koloniserades eller de nuvarande statsgränserna fastställdes. Ursprungsfolk särskiljer sig från resten av befolkningen genom att ha sociala, ekonomiska, kulturella och/eller politiska institutioner.⁴⁸

Rätten till självbestämmande presenteras i FN stadgan artikel 1(2). Den förstärks ytterligare i Konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR) artikel 1 och även i Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) artikel 1. I båda dessa artiklar förklaras det att folk har rätt att ” fritt bestämma sin politiska ställning och

⁴⁴ UN General Assembly. *Principles which should guide Members in determining whether or not an obligation exists to transmit the information called for under Article 73 e of the Charter*. A/RES/1541, 15 december 1960, princip VI. <https://www.refworld.org/docid/3b00f0654c.html> (Hämtad 2022-08-22)

⁴⁵ UN General Assembly, A/RES/1541, princip VII.

⁴⁶ UN General Assembly, A/RES/1541, princip IX.

⁴⁷ Robbins, Bruce. ” Blue Water. A Thesis”. I: *Review of International American Studies*, 8.1. (2015), s. 47–66, här s. 48.

⁴⁸ International Labour Organization (ILO). *Indigenous and Tribal Peoples Convention*. C169, 27 June 1989, art.1(b). <https://www.refworld.org/docid/3ddb6d514.html> (Hämtad 2022-08-24)

fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling.”⁴⁹

FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter (UNDRIP) artikel 3 säger att ursprungsfolk har rätt till självbestämmande, och även rätt att bestämma över sin politiska status samt ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Detta vidareutvecklas i artikel 4 vidareutvecklar detta och beskriver rätten till autonomi eller självstyre. Artikel 46(1) klargör att tolkning av självbestämmande är restriktiv och inte får tolkas som att gå emot FN stadgans grundprinciper eller ge folk automatiskt rätt att bryta sig loss från en stat.

Rätten till utveckling för ursprungsfolk ger folken rätt att bestämma över och utveckla strategier och prioriteringar för hur de ska åtnjuta deras rätt till utveckling. De ska kunna bestämma själva över eller vara aktivt involverade i särskilda program som hanterar hem, hälsa, ekonomi och sociala frågor för deras samhällen.⁵⁰

Rätten att konsulteras betyder att ursprungsfolk måste ge ett fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC): innan de tvingas flytta från sitt territorium,⁵¹ innan det antas eller implementeras legislativa eller administrativa handlingar som kan påverka dem,⁵² innan de placerar eller gör sig av med farligt material på deras territorium.⁵³ Folken har även rätt till kompensation eller upprättelse om deras traditionella mark tas ifrån dem eller används utan deras samtycke.⁵⁴ En viktig del av FPIC är att det ska ske i god tro mellan de förhandlande aktörerna.⁵⁵

Enligt ILO Konvention om ursprungsfolk och stamfolk (ILO 169) ska stater konsultera de påverkade folken när de tar i beaktning lagar eller regler som kan påverka dessa folk, de ska säkerställa att folken fritt kan delta i dessa konsultationer. Dessa steg skall göras i god tro för

⁴⁹ UN General Assembly, *International Covenant on Civil and Political Rights*. 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999, p. 171, art. 1 <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html> (Hämtad 2022-08-24); se även UN General Assembly, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993, p. 3, art. 1. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36c0.html> (Hämtad 2022-08-24)

⁵⁰ UN General Assembly. *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: resolution / adopted by the General Assembly, 2 October 2007, A/RES/61/295.* <https://www.refworld.org/docid/471355a82.html> (Hämtad 2022-08-24)

⁵¹ UNDRIP, 2007:10.

⁵² UNDRIP, 2007:19.

⁵³ UNDRIP, 2007:29(2).

⁵⁴ UNDRIP, 2007:28.

⁵⁵ UNDRIP, 2007:32(2).

att säkerställa samtycke från det påverkade folket.⁵⁶ Konsultation ska ske när det kommer till utvinning av resurser ur urfolkens territorium⁵⁷ och de får inte förflyttas utan att fritt konsulteras eller samtycka.⁵⁸

Enligt UNDRIP har ursprungsfolken rätt att behålla och stärka sina spirituella relationer till traditionella marker, territorium, vatten, kuster och andra resurser, samt skydda dessa så att framtida generationer har samma rätt.⁵⁹ Vidare erkänner man ursprungsfolkens rätt till traditionell mark, rätten att äga, använda och utveckla denna mark, samt att staten har en skyldighet att skydda deras markrättigheter.⁶⁰

I enlighet med ILO 169 redogör artiklarna 13–19 för markrättigheter. Då är det, bland annat, de fastställer den kulturella och själsliga koppling som ursprungsfolk har till deras traditionella marker,⁶¹ rätten till marken,⁶² rätten till naturresurserna och att delta i hantering och skyddandet av dessa,⁶³ samt skydd från att tvångsförflyttas från sina marker.⁶⁴

Av de länder jag valt att fokusera på i denna studie är det enbart Mexiko som ratificerat ILO 169, men de alla tre har skrivit under UNDRIP. Det kan vara värt att påpeka att UNDRIP är en deklARATION och därav inte juridiskt bindande, men trots detta bör en underskriven deklARATION ses som ett löfte från en stat att respektera och göra sitt bästa för att nå upp till deklARATIONENS målsyfte.

Utän att försöka romantisera relationen mellan ursprungsfolk och land finns det en speciell koppling mellan traditionella kulturer och territoriet de levtt på. Detta erkänner det internationella samfundet i UNDRIP artikel 25 när man skriver” Indigenous peoples have the right to maintain and strengthen their distinctive spiritual relationship with their traditionally owned or otherwise occupied and used lands, territories, waters and

⁵⁶ ILO 169, 1989:6.

⁵⁷ ILO 169, 1989:15.

⁵⁸ ILO 169, 1989:16:(2).

⁵⁹ UNDRIP, 2007:25.

⁶⁰ UNDRIP, 2007: 26.

⁶¹ ILO 169, 1989:13.

⁶² ILO 169, 1989:14.

⁶³ ILO 169, 1989:15.

⁶⁴ ILO 169, 1989:16.

coastal seas and other resources and to uphold their responsibilities to future generations in this regard.”⁶⁵

⁶⁵ UNDRIP, art. 25.

3 Teori

Kwame Nkrumah undersökte begreppet nykolonialism i sin bok ”*Neo-colonialism: the last stage of imperialism*”. I bokens titel och första mening framgår det tydligt vad nykolonialism är, han beskriver det som det sista och farligaste skedet i det imperialistiska styret.⁶⁶ Det är inte längre tillåtet att gå in och erövra territorium som du vill använda för att bygga ditt imperium, men det gör inte att länder inte längre önskar att få kontrollera mindre nationer för att bygga rikare och mäktigare nationer. Nykolonialism är då en fortsättning, eller en upprepning, av den koloniala relationen mellan en stor nation och en tidigare koloni.⁶⁷

Den centrala delen med nykolonialism är en stat utifrån ser ut att vara suverän men att i verkligheten är det krafter utifrån som manipulerar det ekonomiska och politiska styret i landet.⁶⁸ I princip kan man säga att det är en ny version av kolonialism som sker bakom stängda dörrar. Det är denna aspekt av nykolonialism som Nkrumah pekade ut att representera den värsta formen av imperialism. Det är för att aktörer styr i bakgrunden, de kan inte hållas ansvariga för den makt de utövar för att vi inte ser att de utövar den. De som exploateras blir inte mindre utsatta, men det finns ingen att vända sig till för att få upprättelse för den skada som sker.⁶⁹

Med nykolonialism kan större och mäktigare stater stjäla resurser från fattigare länder och samtidigt ge dem frihet från kolonialismens direkta styre. De fick frihet och sedan stöd för att kunna utvecklas, men de fick inte möjligheten att självständigt utvecklas.⁷⁰ Stöden är ofta villkorade och gör att givar-nationen kan kräva till exempel: tillgång till att påverka nationens interna ekonomi, bestämma hur stödet ska användas och tvinga in i avtal för samarbeten.⁷¹ Ännu idag, drygt 60 år efter att Nkrumah släppte sin bok diskuterar man huruvida stödet till afrikanska nationer faktiskt hjälper eller stjälper.

⁶⁶ Nkrumah, Kwame. *Neo-colonialism: the Last Stage of Imperialism*. (London: Panaf, 1965), s. IX.

⁶⁷ Stanard, 2018, s. 5.

⁶⁸ Nkrumah, 1965, s. IX.

⁶⁹ Nkrumah, 1965, s. XI.

⁷⁰ Nkrumah, 1965, s. 239.

⁷¹ Nkrumah, 1965, s. 243.

Enligt Nkrumahs teori används olika metoder av nykolonialism för att kontrollera länder. Dessa metoder kan delas upp i två kategorier: Att bibehålla olika slags privilegier och att kräva rättigheter. De privilegier de kräver är till exempel: att få etablera militärbaser, stationera trupper och få förse staten med sina egna rådgivare av olika slag. Dessa privilegier kränker ofta statens suveränitet och självbestämmande.⁷² Ett exempel är Frankrikes militära närvaro i flera av deras forna kolonier i Afrika. I en rapport från Totalförsvarets forskningsinstitut från 2019 beskriver de hur Frankrike än idag har tusental soldater stationerade utspritt inom Afrika, de har även efter att avkoloniseringen sett sina forna kolonier som deras ”exclusive sphere of influence”.⁷³ Baserna och trupperna är främst till för att skydda Frankrikes medborgare och tillgångar. Sedan mitten på 1990-talet har de legitimerat sin närvaro i Afrika genom att påstå att det är för att hjälpa de afrikanska staterna att stärka deras militär och hjälpa dem att bibehålla fred och säkerhet.⁷⁴ Den största operationen är Operation Burkhane och det är ett anti-terrorprojekt som sträcker sig över de fem forna kolonierna: Mauretanien, Burkina Faso, Mali, Tchad och Niger.

Under 60-talet började man se fler statskupper och lönnmord med stöd från forna koloniala stater, enligt Nkrumah.⁷⁵ Nykolonialism kunde inte överleva i en stabil och organiserad nation, därför ger nykoloniala makter indirekt stöd till oppositioner eller i vissa fall deltar de i moraliskt dunkla aktioner. Ett exempel är mordet på Patrice Lumumba. Lumumba var den förste folkvalde premiärministern i Demokratiska Republiken Kongo (DRC). DRC är ett land med stora mängder av olika naturresurser och som Georges Nzongola-Ntalaja skrev i sin artikel ansåg USA att det var av största vikt att inte låta dessa resurser hamna i Sovjets händer under kalla kriget. USA hade fått tillgång till DRCs resurser redan under den koloniala perioden då Belgien hade landet som koloni, men när Patrice Lumumba kom till makten 1960 tog DRC sina första steg som en fri nation.⁷⁶

Bara dagar efter att DRC förklarats fritt blev det uppror från armén. Provinserna Katanga och

⁷² Nkrumah, 1965, s. 246.

⁷³ Sundberg, Anna. *France - A Continuing Military Presence in Francophone Africa*. Stockholm: Totalförsvarets Forskningsinstitut, 2018. (<https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI%20Memo%206814>) [Hämtad 2022-03-30]

⁷⁴ Sundberg, 2018.

⁷⁵ Nkrumah, 1965, s. 245.

⁷⁶ Nzongola-Ntalaja, Georges. "Patrice Lumumba: the most important assassination of the 20th century." I: *The Guardian*. 2011-01-17. <https://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/jan/17/patrice-lumumba-50th-anniversary-assassination>. [Hämtad 2022-03-30].

Södra-Kasai bröt sig loss från resten av DRC. Belgien skickade in sina trupper för att ge stöd till utbrytarregionerna. Lumumba vände sig till USA och FN för stöd med de nekade. Till slut vände Lumumba sig till Sovjet och efter det valde FN att gå in.⁷⁷ Enligt Nzongola-Ntalaja ansåg USA och Belgien att Lumumbas kamp för att fritt DRC var ett hot mot väst. Lumumba mördades av en belgiska exekutionspatrull och Kongolesiska medbrottslingar i en komplett konstruerad av USA och Belgien, bara sju månader efter att DRC förklarats fritt.⁷⁸

Mellan 1958 och 1961 arrangerades tre ”All-African Peoples Conferences” (AAPC). Dessa möten sammankallades i syfte av att ge stöd till och uppmana nationalistiska ledare i Afrika att organisera sig för politisk självständighet, samt för att lägga upp strategiska planer för fredliga revolutioner i Afrika. Nkrumah, som deltog i den första konferensen i rollen som Ghanas premiärminister, höll öppningstalet och beskrev de fyra politiska mål som de afrikanska staternas politiska ledare skulle sikta på: 1) att få självständighet; 2) stabilisering av självständighet; 3) att skapa enighet och samhälle mellan de fria afrikanska staterna; samt 4) att återuppbygga Afrikas sociala och ekonomiska läge.⁷⁹ Under den andra konferensen som hölls 1960 tog frågan om nykolonialism upp en stor del av diskussionerna. Nykolonialism beskrevs som: att staten i fråga är ekonomiskt beroende av sin forna kolonialstat; uppsplittring av områden som leder till svagare politisk makt inom landet; samt att afrikanska institutioner blir bundna till internationella institutioner.⁸⁰ De varnade för hur de nykoloniala mekanismerna växte hos de afrikanska länderna.

Under den tredje och sista AAPC fokuserade ännu mer på nykolonialism. Detta var efter att Kongokrisen tagit fart och Patrice Lumumba lönnmördats. Under konferensen försökte de nåla fast nykolonialismens beståndsdelar i en resolution, resolutionen pekade ut: marionettregeringar, utländska militärbaser, omgrupperingar av stater, balkanisering, integration i kolonialt styrda ekonomiska block, ekonomisk infiltration av en utländsk makt eller ekonomisk manipulation av en kolonialmakt, samt direkt ekonomiskt beroendeläge.⁸¹

⁷⁷ Stanard, 2018, s. 181.

⁷⁸ Nzongola-Ntalaja, 2011.

⁷⁹ International Organization. *All-African People's Conferences*. International Organization, 16.2. (1962), s. 429–434, här s. 429. DOI: 10.1017/S0020818300011164, Utgiven online: 2009-05-29. (Hämtad 2022-03-25)

⁸⁰ International Organization, 1962, s 431-432.

⁸¹ International Organization, 1962, s. 433.

I sin teori diskuterar Nkrumah något som kallas *den osynliga staten*, vilket härstammar från en bok som heter *The Invisible Government* skriven av Thomas B. Ross och David Wise år 1964. Den osynliga staten syftar på en formlös gruppering av individer och andra organ som går ihop för att styra. Nkrumah beskriver denna osynliga stat som en produkt av Wall Streets relation till Pentagon, kapitalets koppling till staten. Vissa institutioner har självklara relationer till staten, som de olika organen i underrättelsetjänster, men även privata institutioner och firmor är inblandade i denna osynliga stat-verksamhet. Det som händer är att styret under denna osynliga stat kan samarbeta för att få det att se ut som att de går åt ett håll i specifika frågor, men sedan i hemlighet jobbar de åt motsatta riktningen.⁸²

I en artikel pekar Bernard Harcourt ut de agenter som agerar inom den osynliga staten i breda drag, dessa är: multinationella företag, banker, eliter och politiska ledare, samt suveräna säkerhetstjänster.⁸³ Dessa skulle även kunna klumpas ihop under det Nkrumah kallade ”the consortium of financial interests”.⁸⁴ Olika agenter inom en stat eller andra med tillräckligt mycket makt i samhället arbetar tillsammans om de anser att det går att tjäna på det. Alla delar av denna osynliga stat samarbeta för att få tillgång till den resurs som krävs för att maximera vinsten. Det är framför allt denna form av nykolonialism som styr idag, det skulle sällan godkännas att öppet ha kontroll över en annan stat då självbestämmande och suveränitet är ett grundkrav för en stat i den internationella sfären.

Som ett exempel på hur denna consortium of financial interests ser ut idag pekar Harcourt på Internationella Valutafonden (IMF) och Världsbanken.⁸⁵ IMF och Världsbanken arbetar både för att främja tillväxt och förmildra fattigdom och de är inte under kontroll från en stat utan står som egna institut med medlemmar från olika länder. De lånar ut pengar, investerar och ger finansiellt stöd. Problemen som Nkrumah även såg med dessa institutioner är att de tvingar de stödmottagande länderna att underkasta sig deras villkor, som till exempel att ge full tillgång till landets ekonomi, behöva få policyer och planer godkända och även att lånen övervakas.⁸⁶ Detta kanske är något som vissa skulle se som skäligt, att de ska kunna hjälpa ett

⁸² Nkrumah, 1965, s. 240.

⁸³ Harcourt, Bernard. E. "Bernard E. Harcourt: reading Kwame Nkrumah today." *Columbia Law School Blog*. 2021-10-07. <https://blogs.law.columbia.edu/revolution1313/bernard-e-harcourt-reading-kwame-nkrumah-today/>. (Hämtad 2022-04-27)

⁸⁴ Nkrumah, 1965, s. X.

⁸⁵ Harcourt, 2021.

⁸⁶ Nkrumah, 1965, s. 242–243.

fattigt land att växa kräver att de får tillgång och översynsrättigheter. Men man kan även se det som kränkande eftersom man utgår ifrån att landet i fråga inte självständigt kan växa.

Vare sig IMF eller Världsbanken är fullt altruistiska projekt heller. Ett kritiskt finger kan pekas mot dessa och anklaga dem för fortsatt kolonialism (eller nykolonialism) då de som får mest makt inom bankerna är de länder som har störst ekonomier, detta för att antal röster baseras på hur stort kapital en medlemsstat har. De som skänker mest pengar får flest röster helt enkelt, och de forna kolonialmakterna har mer pengar och får därmed större makt. IMF och Världsbanken ställer även krav på privatisering och liberalisering av marknaden, vilket västvärlden tjänar mer på än utvecklingsländerna. I Ghana påbörjades en multistödsatsning med deltagande från Storbritanniens internationella utvecklingsdepartement, Världsbanken och IMF. Målet var att få in den privata sektorn i det urbana vattenförsörjning och resursen, helt enkelt privatisera vattnet i huvudstaden Accra. I slutändan vann det nederländska företaget ARVL affären fram till 2011 när de inte förnyade kontraktet och vattenkontrollen återgick till staten.⁸⁷

Privatiseringsprocessen drevs främst av institut som IMF och Världsbanken, vilka kunde hota med att ta bort stöd eller undanhålla stöd om det inte sker på deras villkor.⁸⁸ Men detta möttes även av protester från civilsamhället i Ghana. Kommersialiseringen av vatten följs ofta av att de utländska företagen blir rikare och de redan fattiga i områdena blir mer utsatta.⁸⁹ Trots att vattnet var privatiserat skulle staten stå för att förbättra och expandera vattenförsörjningen och detta kostar en del, speciellt för redan fattiga och skuldsatta länder. Kostnaden för Ghana att laga och expandera infrastrukturen som behövs för vattenförsörjning skulle kosta 1,3 miljarder dollar, medan den privata sektorn kom in med 140 miljoner dollar.⁹⁰

Argumentet att dessa stöd och lån är till för de fattigare ländernas utveckling och fattigdomsbekämpning håller inte. Exemplet i Ghana misslyckades ARVL med att förbättra vattenförsörjningen och de nådde inte upp till målsättningarna.⁹¹ Samt dels för att dessa

⁸⁷ Langan, Mark. *Neo-Colonialism and the Poverty of 'Development' in Africa*. [Elektronisk resurs] (Cham: Springer International Publishing, 2018), s. 70–71.

⁸⁸ Langan, 2018, s. 70.

⁸⁹ Langan, 2018, s.69.

⁹⁰ Langan, 2018, s. 70.

⁹¹ Langan, 2018, s. 71.

former av stöd i slutändan slutat handla om utveckling och fattigdomsbekämpning och fokuserar mer på vinster och utveckling av företag.⁹²

Jag har tidigare i detta kapitel diskuterat de forna koloniernas fortsatta militära närvaro i sina gamla kolonier. Men detta går att utveckla ytterligare eftersom kärnan i det Nkrumah säger inte handlar om militärt våld, utan det handlar om att utöva makt och bibehålla någon form av officiell närvaro i andra stater. Harcourt pekar ut paralleller mellan Nkrumahs text och situationen med Guantanamo Bay. Guantanamo Bay är ett fångläger och militärbas i Cuba, men som ligger under förmodad ensam jurisdiktion under USA. Det betyder att USA antagit total kontroll över området och har upprättat ett fångläger som är utanför USA:s gränser men innanför deras kontrollsfär. I lägret behöver de inte följa amerikansk *due process*, vilket betyder att det inte är gällande rätt (de lagar som annars styr innanför USA territorium) utan det är lite av ett ingenmansland där USA godtyckligt kan kontrollera fångarna.⁹³

Ett annat exempel är Ön Nauru som ligger i Stilla havet. Nauru är världens minsta ö-nation och har blivit koloniserade av Tyskland och Australien, efter första världskriget var det ett protektorat till Australien fram till 1960-talet. Naurus historia liknar den man finner hos de flesta forna kolonier, de tömdes på resurser som sedan lämnat landet fattigt efter att de vunnit frihet. Landet är beroende av stöd för att överleva och dess största välgörare är Australien. Sedan 2001 har Australien använt Nauru som en förvaringsplats för asylsökande som kommer via båt. Det tog slut 2007, men sedan 2012 började man igen och rustade då upp lägret och tystade ner alla som var inblandade. Men information om ohyggliga förhållanden lyckade läcka ut.⁹⁴

Nauru ett perfekt exempel av klientstat, alltså en stat som är underordnad en annan militärt, politiskt eller ekonomiskt.⁹⁵ Nauru hade väldigt få möjligheter att säga nej, detta på grund av dess befolknings sociala situation och dess relation till Australien. Förvaringen kom med jobbmöjligheter vilket kan hjälpa att lyfta befolkningen ut ur fattigdom i ett land som har

⁹² Langan, 2018, s. 84.

⁹³ Harcourt, 2021.

⁹⁴ Doherty, Ben. "A short history of Nauru, Australia's dumping ground for refugees." I: *The Guardian*. 2016-08-09. <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/10/a-short-history-of-nauru-australias-dumping-ground-for-refugees>. (Hämtad 2022-04-26)

⁹⁵ Doherty, 2016.

urholkats på resurser och möjligheter. Då Nauru är klientstat till Australien och är beroende av deras fortsatta stöd är det svårt att tänka sig att ett nej inte hade fått konsekvenser.

Detta kan vara läge att diskutera rollen som multinationella företag spelar i detta konsortium. De stora multinationella företagen kan i vissa situationer likställas med stater i frågan om makt, oftast utövas denna makt i samförstånd med stater. Langan förklarar att de utländska företagens interaktioner med de afrikanska staterna som att de använder ekonomiska medel för att påverka beslutsfattare och eliter, samt använder sig av extensiva lobbying-medel för att deras intressen ska värnas inom staten.⁹⁶ Framfarten av den privata sfären och utländska företag framställs inom många, framför allt västerländska, diskussioner som något positivt. Enligt dessa diskussioner för det med sig modernisering, jobbmöjligheter och ekonomisk utveckling för landet. För att utvecklas måste de komma in i den västerländska marknaden, för att få komma in måste de spela efter marknadens regler och öppna upp för liberalisering av sin marknad och bjuda in utländska företag.⁹⁷ Detta är inget som Nkrumah heller ställer sig mot. Det behöver inte betyda att det är nykolonialism enbart för att utländska företag är i ett annat land, eller för att man liberaliserar marknaden. Nkrumah skriver:

A continent like Africa, however much it increases its agricultural output, will not benefit unless it is sufficiently politically and economically united to force the developed world to pay it a fair price for its cash crops.⁹⁸

I citatet ovan diskuterar Nkrumah lantbruk, men det är även tillämpligt på diskussionen om utländska företag i Afrika. Att öppna upp marknaden för utländska företag behöver som sagt inte vara skadligt för ett land, men det måste då ske under andra förutsättningar. För det första måste det finnas en stat som aktivt kan reglera dessa affärer och det måste gynna både staten och företagen.⁹⁹

Låt oss undersöka Ghana som ett exempel på detta. Deras oljeindustri sågs som en suverän möjlighet för landets utveckling. Två utländska företag kom in för att hjälpa landet utvecklas, dessa två var Kosmos från USA och Tullaw som var Brittiskt-Irländskt. När avtalen gjordes

⁹⁶ Langan, 2018, s. 35.

⁹⁷ Langan, 2018, s. 38.

⁹⁸ Nkrumah, 1965, s. 9.

⁹⁹ Langan, 2018, s. 7.

med utländska företag följde regeringen inte standarden för internationellt handlande som har som policy att gå in i ett *Production Sharing Agreement* (PSA). En PSA är ett avtal som säger hur mycket av de resurser som utvinns som var och en kommer att få. I stället skrev parterna på en *Hybrid Model Concession* vilket gav företagen individuella bitar att utvinna. Det går att tolka som att i stället för att göra en uppdelning av det som utvinns får företagen en bit som de själva får hantera och det som utvinns är för dem att förfoga över. För Ghana ledde det till en förlust av fyra miljarder dollar under de första fyra åren.¹⁰⁰

Ett annat problem inom samma sfär är det som kallas *land-grabbing*. Detta beskriver Langan som att utländska företag förhandlar fram markrättigheter och markavtal med stater vilket i sin tur leder till att ursprungsbefolkningen tvingas bort från sin mark.¹⁰¹ Militär och polis (statliga säkerhetsagenter) används för att tvinga bort människor från sina hem och familjer från sina gårdar. I Etiopien vittnade *The World Development Movement* år 2014 om hur människor tvingades från deras marker för att arbeta för lägre löner i andra byar, och de som vägrade fick möta hot och våld. Man såg lantbruk för självhushåll som icke-produktiva och tvingar bort dem för att de utländska företagen ska kunna bruka jorden mer produktivt.¹⁰²

Ett motargument mot neokolonialism skulle kunna läggas fram genom att peka på bristande ledarskap från staterna, då menar man att problemet inte är kolonialism utan att bristande ledarskap är problemet som leder till en ekonomisk och social dominoeffekt. Majoriteten av skulden läggs på ledarna i nationerna och menar att det är dessa ledare som brister i sin hantering av resurser och att de kanske är korrupta i vissa avseenden.¹⁰³ Enligt Nkrumah är det inte riktigt så enkelt, han beskriver relationen mellan den politiska eliten i en nykolonial stat och det nykoloniala herraväldet, eliten får inte sin makt från folket utan från herraväldet och därav ser de ingen anledning att försöka bryta sig fri från det nykoloniala styret. Det är en vinn-vinn situation för alla utom befolkningen.¹⁰⁴ Detta är något som även kallas inbjudande imperialism där eliten hjälper den nykoloniala makten att styra för en liten bit av kakan själva.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Langan, 2018, s. 41.

¹⁰¹ Langan, 2018, s. 47

¹⁰² Langan, 2018, s. 51.

¹⁰³ Langan, 2018, s. 37.

¹⁰⁴ Nkrumah, 1965, s. XV.

¹⁰⁵ Langan, 2018, s. 21.

4 Resultat och Analys

4.1 Oaxaca

Många olika ursprungsfolk har sitt ursprung i det vi idag kallar Mexiko, en av de tidigaste kulturer var olmekerna i runt år 800 f Kr och de verkar ha varit en av de tidigaste högkulturerna i Mexiko.¹⁰⁶ År 1519 tog sig spanjorerna över Atlanten och under ledning av Hernán Cortés påbörjade de sin erövring av Mexiko. Under denna tid styrdes landet främst av aztekerna, för att kunna styra det vidsträckta området hade de fått olika grannstammar att underkasta sig dem. Spanjorerna allierade sig med de kuvade grannfolken och tog sig in i landet.¹⁰⁷ Efter två år av krigande hade Cortés och den spanska armén, tagit aztekernas huvudstad Tenochtitlán och dödat aztekernas sista ledare. Staden förstördes helt och på det rykande kadavret började spanjorerna bygga upp en ny huvudstad.¹⁰⁸

När spanjorerna anlände till Mexiko beräknas det ha funnits omkring 20 miljoner invånare, några generationer senare finns det drygt en tiondel av dessa kvar. Främsta anledningen till denna dödlighet var att ursprungsfolken inte kunde värja sig mot de sjukdomar som européerna tog med sig. Det var inte till hjälp heller att ursprungsfolken hänsynslöst användes som arbetskraft.¹⁰⁹ Idag lever det över sextio olika grupper av ursprungsfolk i Mexiko, år 2010 utgjorde de ungefär tretton procent av den totala befolkningen i landet. Det finns sextioåtta inhemska språk som är erkända som nationella språk och de talas av cirka sex procent av befolkningen, ungefär hälften av ursprungsfolken talar sina inhemska språk. Snabb urbanisering leder till att allt fler urfolk tappar sina ursprungliga identiteter. Runt fyrtio av de sextioåtta erkända inhemska språken talas av så få att de riskerar att försvinna.

Ursprungsfolken bor främst i Mexikos sydöstra delar, de delstater som de främst bor i är: Yucatán, Oaxaca, Quintana Roo och Chiapas.¹¹⁰

¹⁰⁶ Utrikespolitiska Institutet. *Mexiko- äldre historia*. 2022. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/mexiko/aldre-historia/> (Hämtad 2022-08-20)

¹⁰⁷ Utrikespolitiska Institutet, *Mexiko- äldre historia*, 2022.

¹⁰⁸ Palerm, Angel & Meyer, Michael C. "Mexico: The Rise of the Aztecs". I: *Britannica*, u.å. <https://www.britannica.com/place/Mexico/The-rise-of-the-Aztecs> (Hämtad 2022-08-20)

¹⁰⁹ Utrikespolitiska Institutet, *Mexiko- äldre historia*, 2022.

¹¹⁰ Utrikespolitiska Institutet. *Mexiko- Befolkning och språk*. 2021. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/mexiko/befolkning-och-sprak/> (Hämtad 2022-08-20)

Under 1990-talet förhandlade regeringen fram ett nytt avtal om ursprungsfolk, avtalet kallas *San Andrés Accords*. I avtalet gjorde man ändringar i konstitutionen och erkände ursprungsfolkens rätt till självbestämmande. Utöver detta kom parterna överens om att: erkänna folkens ekonomiska, politiska, sociala och kulturella rättigheter som ett kollektiv, garantera deras tillgång till ett rättvist rättssystem, stärka deras rätt till kulturella manifestationer, respekterade deras rätt att bygga upp och lära ut traditionella kunskaper. Denna bestämmelse gick i kraft 1996.¹¹¹

Den mexikanska staten har, som resten av världen, planer på att övergå till förnybar energi. Vid år 2026 ska 35% av den nationellt genererade elektriciteten komma från rena källor, varav 40% av det ska vara från vind.¹¹² Tehuantepecnäset, som ligger i Oaxaca i södra Mexiko, har visat sig vara ett guldfynd när det kommer till att upprätta vindkraftsparker. Oaxaca är en av delstaterna i Mexiko med flest ursprungsfolk. Enligt en studie som gjordes av Alexander Dunlap delar han upp Tehuantepecnäset i en södra och norra sida. Den södra sidan har många traditionella marker som tillhör ursprungsgruppen ikoot (även kallade huave), medan den norra sidan är till stora delar bebott av människor som tillhör zapotec (även kallade binniza). Det finns fler grupper i området och ingen tydlig gräns mellan norr och söder. Men som Dunlap beskriver det representerar denna uppdelning två olika relationer till vindkraftspolitiken i området.¹¹³

Vindkraft är ett effektivt sätt att hantera den ekologiska övergången som behövs för att förmildra klimatförändringarnas konsekvenser. De kan även ses som källor för arbete, social utveckling och välbefinnande.¹¹⁴ Det var det som hände i början, byggandet av dessa vindkraftsparker ökade jobbmöjligheterna. Men när de stod färdiga och var i bruk minskade behoven av arbetskraft. Hade man land att hyra ut eller sälja kunde man bli rik på det, men de

¹¹¹ Navarro, Luis Hernandez. "The San Andrés Accords: Indians and the Soul". I: *Cultural Survival Quarterly Magazine*. 1999. <https://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/san-andres-accords-indians-and-soul> (Hämtad 2022-08-20)

¹¹² Zárate-Toledo, Ezequiel, Patiño, Rodrigo, & Fraga, Julia. "Justice, social exclusion and indigenous opposition: A case study of wind energy development on the Isthmus of Tehuantepec, Mexico." I: *Energy Research and Social Science* 54 (2019). s. 1-11, här s.1. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2019.03.004> [Hämtad 2022-08-20]

¹¹³ Dunlap, Alexander. "The 'solution' is now the 'problem:' wind energy, colonisation and the 'genocide-ecocide nexus' in the Isthmus of Tehuantepec, Oaxaca" I: *The International Journal of Human Rights* 22.4 (2018), s. 550 – 573, här s.558.

¹¹⁴ Dunlap, 2018, s. 558.

utan land fick inget och detta ledde till ett ökande av ekonomiska och sociala ojämlikheten.¹¹⁵ Det som skulle leda till bättre liv för lokalborna ledde i stället till gentrifiering. I korta drag betyder det att ett område rustas upp för att bli mer åtråvärt att bo i och därav locka en annan klass av människor. Detta leder till att de andra som inte anses lika åtråvärda långsamt tvingas ut. Detta gäller inte enbart för stadsområden utan i situationer som denna med stora satsningar i vindkraftsverk gentrifieras även landsbygden. År 2017 intervjuade Dunlap en statstjänsteman i staden La Ventosa om just detta. Statstjänstemannen förklarade att företagen köpte upp land och lade in speciella klausuler som uppgav att vid försäljning av mark i dessa områden blev markägarna bundna till att sälja till företagen. Sedan drev företagen upp hyrorna och kostnaderna så pass att de som bodde blev tvungna att sälja.¹¹⁶ Människor kom för att planera och utföra byggandet av dessa megaprojekt, ofta rikare västerlänningar som stannade några år till projektet är i gång och sedan när deras jobb var klara, drog de vidare till nästa projekt. Under tiden de bor i området pågår en sorts kolonial utsuddning av den lokala kulturen, som exempelvis förändring av vilken mat som säljs och serveras.¹¹⁷ Dunlap har kallat detta för ”en rörlig bosättarkolonial maskin som integrerar moderniserade värderingar.”¹¹⁸ Samhället förändras radikalt i grunden i de lokala områden som vindparkerna upprättades. När de rörliga bosättarna dragit sig vidare och jobben följer efter lämnas det lokala samhället med en ”industriell reservarmé”, kapabla arbetare utan jobb.¹¹⁹

Dunlaps intervjuer med människorna i det norra området visade på ett stort missnöje med hur processen gått till. Många ansåg att dessa företag manipulerat sig fram till att få landkontrakten. Bönder påverkades hårt då vindkraften orsakade extrem torka under vissa säsonger och i andra säsonger svämmades marken över, det gjorde det ohållbart att fortsätta odla eller ha boskap.¹²⁰ Den södra sidan tog lärdom av vad som hände i norr. En av anledningarna till att de höll sig lite kallare i frågan om vindkraft var för att de främst var fiskarsamhällen i söder. De förlitade sig på havet både för arbete och mat, men även för själslig vård. Dessa samhällen hade en traditionell koppling till havet i området. Därför var de

¹¹⁵ Burnett, Victoria. "Mexico's Wind Farms Brought Prosperity, but Not for Everyone" I: *the New York Times*. 2016-07-26. <https://www.nytimes.com/2016/07/27/world/americas/mexicos-wind-farms-brought-prosperity-but-not-for-everyone.html> [2022-08-20]

¹¹⁶ Dunlap, Alexander. "'The Town is Surrounded:' From Climate Concerns to life under Wind Turbines in La Ventosa, Mexico" I: *Human Geography* 10.2 (2017), s. 16-36, här s. 29.

¹¹⁷ Dunlap, 2017, s. 29.

¹¹⁸ Dunlap, 2018, s. 562.

¹¹⁹ Dunlap, 2018, s. 562.

¹²⁰ Dunlap, 2018, s. 559.

tidigt orolig för hur vindturbiner skulle påverka ekosystemet och miljön. När de förstod hur vindkraften skulle påverka deras sätt att leva ställde sig folket emot företagen och politikerna.¹²¹

Enligt en rapport från specialrapportören för ursprungsfolks rättigheter har ursprungsfolken i Mexiko hindrats från att åtnjuta sin självbestämmanderätt genom att inte kunna utveckla egna ekonomiska, sociala och kulturella mål fullt ut. Detta hinder baseras på landets legislativa reformer och ekonomiska policyer som kommit från ett utökande av gruvdrift och energiprojekt. Det sker inget informerat samtycke i tidiga planeringen och inte heller någon kulturell konsultation. Det finns oro att staten tvingar ursprungsfolk att hyra ut och sälja landområden för att få plats för storskaliga energiprojekt, det skapar risker för konflikter och att människor tvångsflyttas på grund av det stora och växande intresset för de resurser som finns på traditionell mark.¹²² Vindkraftsföretagen lät bli att konsultera allmänheten, de visste vilka de skulle prata med för att få tillstånd. De vände sig till regionala administratörer och eliter. Det tog över tio år för att de skulle hålla de första FPIC-samtalen med ursprungsfolket i Juchitán. Men dessa möten har kallats bluffmöten av kritiker som menar att de enbart målar upp en illusion av dialog och demokratisk process.¹²³ År 2016 stoppades *Energía Eólica del Sur* från att bygga sin vindkraftspark utanför Juchitán efter att aktivister från zapoteca-samhället stämde dem. I stämningen menade man att staten hade låtit bli att konsultera ursprungsfolken i Juchitán innan processen började. Människorättsadvokater och andra akademiker pekade även på att alla dokumenten inte hade översatts till zapotec och det hade förekommit hot mot aktivister.¹²⁴

Megaprojekten som sanktioneras av staten och eliter i klimatets namn har kallats för *green grabbing*.¹²⁵ Den goda intentionen med hållbar utveckling för miljö och folk går samman med en våldsam attityd till att säkra investeringar, och i situationen med Tehuantepecnäset är det ursprungsfolken som får betala.¹²⁶ När vindkraftsparkerna upprättades i de norra delarna kom det med löften om jobb och pengar. Men den el som producerades gick inte till befolkningen i

¹²¹ Dunlap, 2018, s. 559-560.

¹²² A/HRC/39/17/Add.2, s.6.

¹²³ Dunlap, 2018, s. 559.

¹²⁴ Burnett, 2016.

¹²⁵ Dunlap, 2018, s. 564.

¹²⁶ Dunlap, 2018, s. 565.

området och kontrolleras inte ens av staten utan främst av transnationella företag.¹²⁷

Både Nkrumah och Langan diskuterade det man kallar för land-grabbing som en nykolonial handling. Kort och gott lurar eller rent av stjälar stater/företag till sig markrättigheter från ursprungsfolk. Ovan nämnde jag även green-grabbing vilket är samma sak fast med en tydlig klimatstämpel för att säga att det är befogat. När Syd-och Nordamerika blev koloniserade ansåg man att ursprungsfolken stod i vägen för utvecklingen, de var tvungen att försvinna eller assimileras för att städer kunde växa fram. Vi kan här se att synen inte har utvecklats i Oaxaca, fast nu står ursprungsfolken i vägen för kampen mot klimatförändringarna och hållbar energi.

I teorikapitlet diskuterade jag även den osynliga staten och att i stället för att det är en kolonial modell av stater som går mot andra stater är det grupper av aktörer med finansiella intressen som driver på den koloniala handlingen. Det kan vi se i Oaxaca-området. Den el som produceras går till multinationella företag och säljs vidare, det går inte till folket i området och inte heller säkert att det går till staten själv. Men det finns ett starkt finansiellt intresse av att upprätta dessa parker, och detta står både urfolk och deras rättigheter i vägen för.

4.2 Marshallöarna

Mitt i Stilla havet finner vi Republiken Marshallöarna som består av mer än 1200 öar uppdelat i två parallellt gående kedjor av korallatoller och ligger enbart några få meter över havsytan¹²⁸. Det finns varierande uppgifter om Marshallöarnas tidiga historia, det var mikronesiska folkslag som först började bosätta sig på öarna för omkring 4000 år sedan. Innan koloniseringen på 1500-talet levde marshalleserna i mindre hövdingdömen som styrdes av lokala hövdingar och som ofta låg i fejd med varandra.¹²⁹

¹²⁷ Dunlap, 2018, s. 560.

¹²⁸ Utrikespolitiska Institutet. *Marshallöarna- Geografi och klimat*. 2021. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/oceanien/marshalloarna/geografi-och-klimat/>. (Hämtad 2022-08-20)

¹²⁹ Utrikespolitiska Institutet. *Marshallöarna – Historia*. 2020. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/oceanien/marshalloarna/modern-historia/>. Hämtad 2022-08-20)

År 1592 gjorde Spanien anspråk på öarna. På 1860-talet öppnade flera tyskar handelsbolag på de olika öarna, kring 1885 tog Tyskland över och handelsbolagagen styra, året därpå blev Marshallöarna ett officiellt protektorat under Tyskland. Vid 1914 tar Japan över öarna och bygger stora militärbaser, sex år senare ger FN Japan rätt att styra. Men under andra världskriget lyckas USA:s militär att erövra öarna från Japan.¹³⁰

Tre år efter att USA ockuperat Marshallöarna gav FN dem mandat att förvalta öarna som ett protektorat. USA upprättade nya militärbaser och den amerikanska flottan styrde territoriet mellan 1947–1951 och därefter togs styret över av en civil administration. Under USA:s förmyndarskap, 1946–1958, utfördes kärnvapentester vid Bikini- och Enewetak-atollerna, även Rongelap-atollen påverkades. USA sköt upp 67 kärnvapenmissiler som tillsammans motsvarade mer än 7000 Hiroshima-bomber. De radioaktiva nedfallen spred sig i stora mängder över Marshallöarna och befolkningen på de påverkade öarna evakuerades. Enewetak-borna kunde återvända till delar av atollen 1980, men de delar som blev som mest påverkade kommer att vara obeboeliga i ytterligare 300 år. Bikini-borna kunde återvända år 1970, men tvingades återigen att lämna sina hem år 1978 då mätningar visade att det inte var säkert att bo där ännu. Rongelap-borna fick återvända redan 1957, men evakuerades igen 1985.¹³¹

Marshallöarna röstade igenom en författning som år 1979 gav internt självstyre och formade öarna till Republiken Marshallöarna. År 1982 kom USA och Marshallöarna överens om ett avtal om fri förening (*Compact of Free Association*), avtalet konstaterar att USA fortsätter att vara ansvariga för försvaret, den externa säkerheten och ska bidra med ekonomiskt bistånd. I avtalet får Marshallöarna rätten att när de vill, efter godkännandet i en folkomröstning, gå ur avtalet med USA. USA bibehåller rätten att använda sig av missilbasen på Kwajalein-atollen och man upprättade en separat fond och en tribunal för att hantera de skador som befolkningen lidit av som konsekvens av atomtesterna. USA:s förvaltarskap avslutades 1990 och året efter blev staten medlem i FN, därav internationellt erkänd som en suverän stat.¹³² Avtalet om fri förening med USA omförhandlades och blev klart 2003 som säkerställde

¹³⁰ BBC. "Marshall Islands profile – Timeline" I: BBC. 2018-06-11. <https://www.bbc.com/news/world-asia-15598732>. (Hämtad 2022-08-20)

¹³¹ Utrikespolitiska Institutet, *Marshallöarna- Historia*, 2020.

¹³² Utrikespolitiska Institutet, *Marshallöarna- Historia*, 2020.

ekonomiskt bistånd fram till 2024.¹³³ I det nya avtalet står det att Marshallöarna har rätt att, som alla andra suveräna stater, bilda internationella relationer som de själva bestämmer. USA har rätt att fortsätta med sin militära närvaro som innan och behåller ansvaret för säkerheten. Marshallöarna har rätt att resa till USA utan visum för att bo, arbeta och studera. De kan även gå med i USA:s militär.¹³⁴

Marshallöarna, ett mikronesiskt folkslag, utgör en stor majoritet av populationen. Majoriteten bor på Majuro- och Kwajalein-atollerna där det finns arbete på USA:s missilbaser, populationen på dessa atoller är ungefär 75% av befolkning. Resterande lever i mer traditionella byar omkring på öarna.¹³⁵ Även om den ”moderna” västerländska kulturen har påverkat de traditionella mönstren hos Marshallöarna har de behållit en del av sitt traditionella styre. Familj- och by-samhället är centralt och de bor ofta nära varandra med kollektiva kokhus. Alla invånare ska ha rätt till mark och marken ägs gemensamt av klanen. En byhövding och ett klanöverhuvud är de som har rätt att fatta beslut över fördelningen av marken.¹³⁶

En gång i tiden seglade Marshallöarna mellan öarna på kanoter, de spenderade nätter på det öppna havet och hade väktare som blickade ut över havet för att varna för faror. Som Marshallöarnas president David Kabua förklarar det, idag är Marshallöarna världens väktare.¹³⁷ Marshallöarna är en av de stater som blir värst påverkade av klimatförändringarna. Uppvärmning av laguner, stigande havsyta, och extrema väderevent leder till att många av de som bor på de yttre atollerna tvingas lämna sina hem. Utgångspunkten, från de internationella samfundet, är att det är förlorat och Marshallöarna förutbestämda att behöva fly från deras sjunkande öar.¹³⁸

¹³³ Utrikespolitiska Institutet, *Marshallöarna- Historia*, 2020.

¹³⁴ U.S. Department of State. *U.S. Relations With Marshall Islands – Bilateral Relations Fact Sheet*. 2021. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-marshall-islands/> (Hämtad 2022-08-22)

¹³⁵ Kiste, C Robert. ”Marshall Islands” I: *Britannica*, 2022. <https://www.britannica.com/place/Marshall-Islands#ref53994> (Hämtad 2022-08-22)

¹³⁶ Utrikespolitiska Institutet. *Marshallöarna- Sociala förhållanden*. 2020. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/oceanien/marshallöarna/sociala-forhallanden2/> (Hämtad 2022-08-22)

¹³⁷ Kabua, David. ”The climate crisis will sweep away my country if the world doesn't keep its promises.” I: *the Guardian*. 2020-09-20. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/21/the-climate-crisis-will-sweep-away-my-country-if-the-world-doesnt-keep-its-promises> (2022-08-22)

¹³⁸ Bordner, Autumn S., Ferguson, Caroline E., & Ortolano, Leonard. ”Colonial dynamics limit climate adaptation in Oceania: Perspectives from the Marshall Islands.” I: *Global Environmental Change* 61 (2020), s. 1–10, här s. 3.

Smärtan av att tvingas lämna sina hem lever fortfarande kvar hos befolkningen i Bikini-, Rongelap- och Enewetak-atollerna. Befolkningen i Enewetak fick komma tillbaka till sina hem, men de lever under ständiga hot av strålning. På Runitön i Enewetak-atollen begravdes 85 000 kubikmeter av radioaktivt avfall under en vad som ser ut som ett flygande tefat. Avfallet dumpades i en 100 meter bred, rund urgröpfung på den obebodda ön och täcktes av en halvmeter tjockt lager av betong i formen av en kupol. Avfallet består bland annat av plutonium-239, vilket är ett av de giftigaste ämnena som finns. Denna giftiga grav ligger precis vid strandkanten, sprickor i kupolen har blivit synliga och det finns stora risker att stora tyfoner kan ta sönder betongskyddet och exponera strålningen. Befolkningen på de delar av Enewetak som är bebodda har förlorat möjligheten att åtnjuta sina traditionella rättigheter och liv. Vattnet som tidigare var en stor del av deras liv är förorenat, de kan inte äta sin traditionella mat eftersom fisken och det som kommer från naturen är förorenat. De måste livnära sig på importerad mat.¹³⁹

Att flytta ett samhälle är inte lätt och inte heller billigt. Klimatets påverkan och hot av strålning skapar ohållbara situationer för marshalleserna. Bikiniborna fick aldrig komma hem, de placerades på Kiliön och klimatförändringarna hotar dem nu. De extrema väderfenomen förstörde delar av ön vilket ledde till att ledare för samhället to beslutet att leta efter platser att förflytta samhället. De måste söka pengar från USA för att kunna göra det. En ledare för de förflyttade Bikini-borna, som placerades på Kiliön, förklarar det vill de inte flytta. De har redan förflyttats en gång på grund av något de själva inte orsakat.¹⁴⁰ I en studie beskriver många av deltagarna oro inför framtiden om de måste fly. Det blir en förlust av kultur och hem. Enligt Chris Belos, från *the Marshallese Education Initiative*, kommer inte öarnas kulturer att överleva om de förflyttas. Öarna är en del av den kulturen.¹⁴¹

Ett av de större hinder som Marshallöarna står inför är att de vill stanna och slåss, de vill anpassa sig för att kunna hantera klimatförändringarna i stället för att fly men saknar resurser för att kunna göra detta. De tvingas förlita sig på stöd utifrån vilket är ett stort hinder.¹⁴² Det stora problemet, som Bordner, Ferguson och Orolano beskriver det, är att det blir en ojäm

¹³⁹ Willacy, Mark. "A poison in our island." I: *ABC News*. 2020-07-31. (Först 2017-11-26.) <https://www.abc.net.au/news/2017-11-27/the-dome-runit-island-nuclear-test-leaking-due-to-climate-change/9161442>. (2022-08-22)

¹⁴⁰ Bordner, Ferguson & Ortolano, 2020, s. 6.

¹⁴¹ Bordner, Ferguson & Ortolano, 2020, s. 7.

¹⁴² Bordner, Ferguson & Ortolano, 2020, s. 7.

maktdynamik mellan Marshallöarna och stödgivarna. Det är stödgivarna som har makten och kan välja att ignorera viljan hos staten. Detta försvagar självbestämmanderätten.¹⁴³ Det uppfattas som att många stödgivare hellre ser att marshallerna migrerar än att lägga pengar på radikala lösningar för att rädda deras kultur och liv.¹⁴⁴

Situationen vi ser med Marshallöarna går att jämföra med diskussionen om den nykoloniala relationen mellan Australien och Nauru. Nauru hade inte möjligheten att neka Australien deras önskan att upprätta ett asylcentrum på deras mark, de behövde jobben och de behövde hålla sig på god fot med sin stödgivare. Marshallöarna står inte, varken nu eller historiskt, för en stor del av utsläppen men kommer bli ett av klimatförändringarnas första offer. Deras öar håller på att försvinna undervattenytan och att tvingas lämna sina hem hotar att ta död på hela deras kultur. De vill stanna och slåss genom att försöka anpassa sig för de hoten som de ser, men detta kostar pengar. Pengar för det måste de få från USA, som har en stödgivar/klientstat relation till Marshallöarna, och USA säger nej. Det skulle kosta mindre att flytta på befolkningen.

4.3 Sápmi

Området Sápmi sträcker sig över norra Skandinavien och över ryska Kolahalvön. Ordet Sápmi beskriver mer än ett område, det beskriver även samernas kulturella och språkliga gemenskap. I Sverige erkändes samerna som ett urfolk med krav på kulturell särbehandling år 1977 och år 2011 blev de erkända som ett folk i Sveriges grundlag.¹⁴⁵ Enligt historiken Lennart Lundmark finns det väldigt få källor som ger oss en bild av samernas historia före 1500-talet.¹⁴⁶ Att folk i norr levde sina liv parallellt med att den svenska staten växte fram går helt säkert att påstå. Historien mellan svenska staten och samerna är lång och komplicerad, erövrandet av samernas områden skedde inte vid ett slag utan genom många olika steg

¹⁴³ Bordner, Ferguson & Ortolano, 2020, s. 8.

¹⁴⁴ Bordner, Ferguson & Ortolano, 2020, s. 8.

¹⁴⁵ Sametinget. "Samerna I Sverige." I: *Sametinget*. 2022. <https://www.sametinget.se/samer> (Hämtad 2023-05-14)

¹⁴⁶ Lundmark, Lennart. *Stulet land: svensk makt på samisk mark*. [Elektronisk resurs] (Stockholm: Ordfront, 2011), s. 16.

utsprida i vår gemensamma historia.¹⁴⁷

Vid sekelskiftet 1800 började Sverige se samer som att de hade lägre kulturnivå. Fler nybyggare flyttade upp och samerna berövades på stora landområden vilket försvårade rennäringen. När rasbiologisk forskning växte sig större började man på slutet av 1800-talet att se samer som en underlägsen ras. År 1928 beslutade riksdagen att alla samer som inte var renskötare inte skulle få ha några samiska rättigheter, ingen särskild rätt att jaga eller fiska på deras traditionella mark. Fram till 1930-talet fick samiska barn inte gå i folkskolan och 1941 ansågs samer, fortfarande, inte kunna vara lantbrukare på grund av rasbiologiska skäl.¹⁴⁸ Det är under denna tidsperiod som en *lapp-ska-vara-lapp* politik förs av svenska staten mot samerna. Den utgick dels från att man ansåg att rennäringen var hotad, därför vara man tvungen att skydda/kontrollera samerna. Separera dem från de civiliserade svenskarna så att de inte ska vilja lämna renskötseln för det var det enda man ansåg att de kunde göra.¹⁴⁹ Den officiella Lapp-ska-vara-lapp politiken rensades bort 1971.¹⁵⁰

Kallak-gruvan är en pågående gruvkonflikt i norra Sverige. Konflikten börjar redan 2013 då *Jokkmokk Iron Mines AB*, dotterbolag till brittiska *Beowulf Mining*, får tillstånd att provborra. Kallak ligger i samebyn Jåhkågasskas renskötselområde och i samebyn Sirges vår- och vintervandringsled. Platsen för dagbrottsgruvan skulle ligga i den smalaste passagen inom Jåhkågasskas renskötselområde, vilket mäts upp till åtta km brett.¹⁵¹ Sedan 2017, efter att bearbetningskoncessionen nekats två gånger av länsstyrelsen, låg ärendet på regeringens bord och under våren 2022 gav regeringen ett ja till gruvan.¹⁵² Detta trots att Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) yttrat sig negativt till en gruva då det skulle påverka världsarvet Laponia, den påverkan skulle beräknats vara medelstor till

¹⁴⁷ Ericsson, Martin. "Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige: en analyserande kunskapsöversikt." [Elektronisk resurs] (Stockholm: Forum för levande historia, 2016), s. 64.

¹⁴⁸ Samiska Informationscentrum. *Samepolitik i rasismens tidevarv*. U.Å. <https://www.samer.se/3598> (Hämtad 2023-05-14)

¹⁴⁹ Ericsson, 2016, s. 68–69.

¹⁵⁰ Lundmark, 2011, s. 310.

¹⁵¹ Isberg, Emma. "Bergsknallen Kallak blev en konflikt som nådde FN". I: *Dagens Nyheter*, 2022-03-30. <https://www.dn.se/sverige/bergsknallen-kallak-blev-en-konflikt-som-nadde-fn/> (Hämtad 2022-08-24)

¹⁵² Naturskyddsföreningen. "Gállok: Gruvan, kritiken och konsekvenserna för naturen." I: *Naturskyddsföreningen*, 2022. <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/gallok-gruvan-kritiken-och-konsekvenserna-for-naturen/> (Hämtad 2023-05-14)

mycket stor på de underlag de hade.¹⁵³ FN:s experten på urfolksrätt samt experten på mänskliga rättigheter och miljö skrev tillsammans ett uttalande där de uttryckte oro över situationen med Kallak-gruvan, särskilt oroliga var de för att man inte korrekt konsulterat samerna i frågan om gruvan och inte försökte få ett samtycke.¹⁵⁴ En protestlista med över 70 000 namn lämnades över från Sara- Elvira Kuhmunen från det samiska ungdomsförbundet Sáminuorra till näringsminister Karl-Peter Thorwaldsson. Beslutet att godkänna gruvan baserades enbart på den specifika platsen för dagbrottet och de räknade inte in kringverksamheter som transporter i avgörandet. Det som väntar nu innan företaget kan börja är att en miljöprovning ska göras.¹⁵⁵ Miljöprovningen kan ta fyra till fem år, men Beowulfs VD Kurt Budget hoppas att det ska gå fortare då efterfrågan på järnmalm ökat i världen.¹⁵⁶

Jokkmokk är i en spiral av negativ befolkningsutveckling. Bristen på arbete gör att människor flyttar. I en rapport som Beowulf Mining beställde 2017 beskriver de planerade jobbmöjligheterna under projektets gång. Byggnationen skulle ta två och ett halvt år och skapa femhundra direkta jobb och 50 indirekta. Produktionen har lovats att hålla i minst 14 år, och det skapar 250 direkta jobb och 312 indirekta.¹⁵⁷

Ett annat argument som använts handlar om klimatet. I tidigare kommunikationer meddelade bolaget att järnmalmen skulle exporteras, sedan ändrade de kurs och meddelade att de ska använda gruvan för att försörja den svenska stålindustrin med råvaror inför omställningen mot fossilfri ståltillverkning.¹⁵⁸ Fyra professorer svarade på klimatargumentet i en artikel i Svenska Dagbladet. Den finns inga gröna gruvor, det måste göras avvägningar och främst av

¹⁵³ Svenska Uneskorådet. Uttalande av Anna-Karin Johansson, generalsekreterare på svenska Uneskorådet, med anledning av Unescos utlåtande om gruvdrift i Kallak. [Pressmeddelande], 2021-06-08.

<https://unesco.se/uttalande-av-anna-karin-johansson-generalsekreterare-pa-svenska-unescoradet-med-anledning-av-unescos-utlatande-om-gruvdrift-i-kallak/> (Hämtad 2022-08-24)

¹⁵⁴ Holmgren, Mia & Urisman Otto, Alexandra. "FN-expertter uppmanar Sveriges regering: "Säg nej till Kallakgruvan" ". I: *Dagens Nyheter*, 2022-02-11. <https://www.dn.se/ekonomi/fn-expertter-kallakgruvan-utgor-en-risk-for-samer/> (Hämtad 2022-08-24)

¹⁵⁵ Flores, Juan, Röstlund, Lisa & Urisman Otto, Alexandra." Regeringen beviljar tillstånd för omstridd gruva i Kallak". I: *Dagens Nyheter*, 2022-03-22. <https://www.dn.se/sverige/besked-om-kallakgruvan-vantas-pa-pesskonferens/> (Hämtad 2022-08-24)

¹⁵⁶ Nyberg, Micke." Beowulf snabbbar på gruvetableringen – hoppas på lokalt stöd i Jokkmokk". I: *SVT*, 2022-03-25. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norbotten/beowulf-vill-snabba-pa-gruvetableringen-hoppas-pa-lokalt-stod> (Hämtad 2022-08-24)

¹⁵⁷ Jervelund, Christian & Vejgaard, Signe Rølmer. "Kallak: A real asset, and a real opportunity to transform Jokkmokk." I: *Copenhagen Economics*, 2017. <https://copenhageneconomics.com/publication/kallak-a-real-asset-and-a-real-opportunity-to-transform-jokkmokk/> (Hämtad 2023-05-14), s. 11.

¹⁵⁸ Yttergren, Ida. "Frågetecken kring kontroversiell gruvbrytning." I: *Dagens Nyheter*, 2022-02-11. <https://www.dn.se/ekonomi/fragetecken-kring-kontroversiell-gruvbrytning/> (Hämtad 2022-08-24)

allt måste samhället kunna hantera en balans mellan fördelarna och nackdelarna för att göra nytta i det långa loppet. Länsstyrelsen påpekade i sitt nekande av Kallak-gruvan att det inte är försvarbart med en gruva med sådan kort livslängd, varken socio-ekonomiskt eller miljömässigt. Den svenska järnmalmsbrytningen bör ske ” i områden där fyndigheterna är störst, järnhalten är högst, miljön minst sårbar och intresse-konflikterna begränsade.”¹⁵⁹

Det har även rapporterats om misstänkt jäv i frågan om gruvprojektet. Den myndighet som är ansvariga för gruvärenden är Sveriges geologiska undersökning (SGU) och en del av denna myndighet kallas *Bergstaten*. Bergstaten ansvarar för tillsynen av gruvor och kommer i fallet med Kallakgruvan vara ansvarig att se till att Beowulf Mining efterlever regeringens villkor. Bergsstaten hade redan innan frågan hamnade hos regeringen sagt ja till gruvan och 2013 fattade SGU beslutet att järnmalmen i Kallak var av riksintresse. Detta är forskare oeniga om. Men problemet ligger i att chefer på myndigheten tagit ställning för gruvan på sociala medier och att en tjänsteman från SGU ska ha bjudits på en resa till Alperna av en grupp som gruvbolaget ingår i. Ett annat misstänkt jävighetsproblem är att en jurist som var en del av den SGU-grupp som hade hand om Kallakfrågan nu arbetar på näringsdepartementet, där har hon varit ansvarig handläggare för ärendet. Enligt Olle Lundin som är professor i förvaltningsrätt vid Uppsala universitet bör denna handläggare inte ha varit i närheten av frågan när den låg hos näringsdepartementet.¹⁶⁰ Det går inte att säkert säga att beslutet var opartiskt eftersom handläggaren hanterat ärendet innan, det färgar beslutet.

Lika som med fallet i Oaxaca kan situationen med Kallak-gruvan vara land-grabbing. Med kombinationen av människor med makt inom staten (eliter) och företag som lovar jobb och pengar trampar man på samernas rättigheter. Det vi vet är att en gruva i Kallak starkt skulle påverka samernas kultur då det ligger i renskötselområden. Argumenten för att det är bättre för klimatet då det man utvinnet sedan ska gå till att stärka en grön stålindustri och att det är av riksintresse kan väga tungt när det kommer från myndigheter i ett sådant byråkratiskt land som Sverige, och som i Oaxaca säger man egentligen att ursprungsfolken står i vägen för hela

¹⁵⁹ Finnveda, Göran, Heshmati, Almas, Löf, Hans & Stephan, Andreas. ”Gruva i Kallak ingen hjälp för klimatet”. I: *Svenska Dagbladet*, 2022-03-10. <https://www.svd.se/a/QtyBQ1V/professorer-gruva-i-kallak-ingen-hjalp-for-klimatet> (Hämtad 2022-08-24)

¹⁶⁰ Röstlund, Lisa & Urisman Otto, Alexandra. ” Misstänkt jäv, bjudresa och partiska tjänstemän – DN granskar spelet bakom gruvbeslutet i Kallak” I: *Dagens Nyheter*, 2022-03-28. <https://www.dn.se/sverige/misstankt-jav-bjudresa-och-partiska-tjansteman-dn-granskar-spelet-bakom-gruvbeslutet-i-kallak/> (Hämtad 2023-05-15)

samhällets utveckling. Men frågan bör ställas om argumenten håller? Beowulf Mining är ett brittiskt företag, och även om de går via ett dotterbolag i Sverige kan man ställa sig frågan hur mycket får Sverige, och allra viktigaste, hur mycket får samerna?

5 Diskussion

Syftet med denna uppsats var att undersöka båda vad klimatkolonialism är, om det är en version av nykolonialism och hur detta påverkar ursprungsfolks rättigheter. För att besvara detta vill jag påminna om ett citat jag lyfte i början av denna uppsats där Doreen E. Martinez förklarar klimatkolonialism som att det formar om vilka som är ansvariga/har orsakat de rådande klimatförändringarna. I situationerna med Marshallöarna, Oaxaca och Kallak-gruvan ser vi att det är detta som händer. Inga av de folk som bor i dessa områden står för stora delar av utsläppen men det är de som får hållas ansvariga och de som ombes att flytta på sig för att inte stå i vägen för utvecklingen av grön energi. Men är klimatkolonialism kopplat till nykolonialism? Utifrån denna studie skulle jag svara ja, klimatkolonialism är nykolonialism bakom ett grönt skynke. Klimatkolonialism är en underkategori till nykolonialism som gömmer sig bakom klimatkurser, och det är det som gör det farligt för framtiden. Med detta verktyg lyckas man utveckla nykoloniala metoder och eftersom vi gemensamt kämpar för att övergå till en hållbar framtid blir det ett kraftfullt vapen att ställa upp rättigheter mot ”gröna handlingar”.

De tre valda situationerna målar upp tre väldigt olika grader av klimatkolonialism. Med Marshallöarna ser man tydliga nykoloniala mönster som direkt påverkar deras liv eftersom de vill anpassa sig för att hantera klimatförändringarna men nekas detta av sin stödgiarnation. I Oaxaca sker det som kallas green-grabbing, mark tas från ursprungsfolk för att bygga vindkraftsparker, då resten av världen skriker efter grön energi kan staten känna sig rätt skyddade i sitt agerande eftersom de gör det ”för allas bästa”. Situationen med samerna i Sverige är klimatkolonialism i mindre grad. Hade inte Beowulf Mining lyft in klimatargumentet i diskursen hade kopplingen varit svårare att se, men efter att de försökt vinna över folk genom att säga att detta är för landets bästa och för att bygga hållbara industrier blev kopplingen starkare.

Sammanfattningsvis kan vi säga att nykolonialism är kolonialism i nya kläder.

Klimatkolonialism är ännu en utsträckning av detta, det är kolonialism i gröna kläder.

Denna studie har fokuserat på ursprungsfolkens rättigheter och hur de påverkas av klimatkolonialism. Det handlar egentligen inte om att peka ut någon sida som rätt och fel, det

är inte automatiskt rätt att säga att marken som tillhör ursprungsfolken ska stå orörd, men det är inte heller rätt att säga att en stat får göra vad som helst i klimatets namn. Men det som är centralt är processen, att ursprungsfolken har rätt att ta del av processen och konsulteras när det kommer till beslut som påverkar deras rättigheter och kulturer är något som det internationella samfundet kommit överens om att respektera. Här brister denna rätt att konsulteras. Klimatförändringarna kommer påverka ursprungsfolkens rätt till traditionella marker och kulturella levnadssätt, detta kan vi se med Marshallöarnas kamp mot att hamna under vattenytan. Men som vi ser i Oaxaca och Kallak-området hotas ursprungsfolkens rättigheter av det klimathandlingar. Inom klimatkolonialism hamnar ursprungsfolken mellan problemen. De blir som värst utsatta för klimatförändringar, och de anses vara i vägen för att ”rädda världen” när det kommer till stater. De har minimal makt i frågan om att hantera klimatförändringar och när det brister i att konsultera stängs de helt ute i kylan.

Klimatkolonialism som ämne behöver studeras ytterligare. Det är som sagt en ny form av kolonialism som jag tror kommer att användas ännu mer. Det behövs studeras inom diskursstudier, då det blir en politisk fråga och att ställa sig bakom en grön flagga gör att man vinner politiska poäng, utan en förståelse för vad klimatkolonialism är kan man komma undan med alla former av *greenwashing*. Runtom i världen blir ursprungsfolk, minoriteter, ö-nationer, och forna kolonier utsatta för detta fenomen och det behöver belysas och forskas kring.

6 Bibliografi

Anaya, S. James. *Indigenous Peoples in International Law*. 2: uppl. New York: Oxford University Press, 2004.

BBC. "Marshall Islands profile – Timeline" I: *BBC*. 2018-06-11. <https://www.bbc.com/news/world-asia-15598732>. Hämtad 2022-08-20)

Boréus, Kristina. "Texter i Vardag och Samhälle". I *Handbok i kvalitativa metoder*. (red.) Ahrne, Göran & Svensson, Peter. 2.3 uppl. Liber, Stockholm, 2015.

Bordner, Autumn S., Ferguson, Caroline E., & Ortolano, Leonard. "Colonial dynamics limit climate adaptation in Oceania: Perspectives from the Marshall Islands." I: *Global Environmental Change* 61 (2020), s. 1–10.

Burnett, Victoria. "Mexico's Wind Farms Brought Prosperity, but Not for Everyone" I: *the New York Times*, 2016-07-26. <https://www.nytimes.com/2016/07/27/world/americas/mexicos-wind-farms-brought-prosperity-but-not-for-everyone.html> (Hämtad 2022-08-20)

Collste, Göran. *Historisk rättvisa: gottgörelse i en postkolonial tid*. Göteborg: Daidalos, 2018.

Doherty, Ben. "A short history of Nauru, Australia's dumping ground for refugees." I: *The Guardian*. 2016-08-09. <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/10/a-short-history-of-nauru-australias-dumping-ground-for-refugees>. (Hämtad 2022-04-26)

Dunlap, Alexander. "The 'solution' is now the 'problem:' wind energy, colonisation and the 'genocide-ecocide nexus' in the Isthmus of Tehuantepec, Oaxaca" I: *the International Journal of Human Rights*, 22(4) (2018), s. 550 – 573. <https://doi.org/10.1080/13642987.2017.1397633> [2022-08-20]

Dunlap, Alexander. "'The Town is Surrounded:' From Climate Concerns to life under Wind Turbines in La Ventosa, Mexico" I: *Human Geography* 10.2 (2017), s. 16-36.

Ekengren, Ann-Marie och Hinnfors, Jonas. *Uppsatshandbok: Hur du lyckas med din uppsats*. Lund: Studentlitteratur, 2012.

Erickson, Bruce. "Anthropocene futures: Linking colonialism and environmentalism in an age of crisis." I: *Environment and Planning D: Society and Space* 38:1 (2020), s. 111–128.

Ericsson, Martin. *Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige: en analyserande kunskapsöversikt*. [Elektronisk resurs] Stockholm: Forum för levande historia, 2016.

Finnveda, Göran, Heshmati, Almas, Löf, Hans & Stephan, Andreas. "Gruva i Kallak ingen hjälp för klimatet". I: *Svenska Dagbladet*, 2022-03-10.

<https://www.svd.se/a/QyBQ1V/professorer-gruva-i-kallak-ingen-hjalp-for-klimatet> (Hämtad 2022-08-24)

Flores, Juan, Röstlund, Lisa & Urisman Otto, Alexandra.” Regeringen beviljar tillstånd för omstridd gruva i Kallak”. I: *Dagens Nyheter*, 2022-03-22. <https://www.dn.se/sverige/besked-om-kallakgruvan-vantas-pa-pesskonferens/> (Hämtad 2022-08-24)

Harcourt, Bernard. E. “Bernard E. Harcourt: reading Kwame Nkrumah today.” I: *Columbia Law School Blog*. 2021-10-07. (<https://blogs.law.columbia.edu/revolution1313/bernard-e-harcourt-reading-kwame-nkrumah-today/>) (Hämtad 2022-04-27)

Heiba, Serag. “How the EU Green Deal Perpetuates Climate Colonialism.” I: *Earth.org*. 2021-02-03. <https://earth.org/eu-green-deal-perpetuates-climate-colonialism/>. (Hämtad 2022-05-07)

Holmgren, Mia & Urisman Otto, Alexandra. ” FN-expertter uppmanar Sveriges regering: ”Säg nej till Kallakgruvan” ”. I: *Dagens Nyheter*, 2022-02-11. <https://www.dn.se/ekonomi/fn-expertter-kallakgruvan-utgor-en-risk-for-samer/> (Hämtad 2022-08-24)

Hosseini, S. A. Hamed, Goodman, James, Motta, Sara C. & Gills, Barry K. (red.),” The Routledge handbook of transformative global studies” (Abingdon, Oxon: Routledge, Taylor & Francis Group, 2021)

International Labour Organization (ILO). *Indigenous and Tribal Peoples Convention*. C169, 27 June 1989, art.1(b). <https://www.refworld.org/docid/3ddb6d514.html> (Hämtad 2022-08-24)

International Organization. *All-African People's Conferences*. International Organization, 16.2. (1962), s. 429–434. DOI: 10.1017/S0020818300011164, Utgiven online: 2009-05-29. (Hämtad 2022-03-25).

Isberg, Emma.” Bergsknallen Kallak blev en konflikt som nådde FN”. I: *Dagens Nyheter*, 2022-03-30. <https://www.dn.se/sverige/bergsknallen-kallak-blev-en-konflikt-som-nadde-fn/> (Hämtad 2022-08-24)

Jervelund, Christian & Vejgaard, Signe Rølmer.” Kallak: A real asset, and a real opportunity to transform Jokkmokk.” I: *Copenhagen Economics*, 2017. <https://copenhageneconomics.com/publication/kallak-a-real-asset-and-a-real-opportunity-to-transform-jokkmokk/> (Hämtad 2023-05-14)

Kabua, David.” The climate crisis will sweep away my country if the world doesn't keep its promises.” I: *the Guardian*, 2020-09-20. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/21/the-climate-crisis-will-sweep-away-my-country-if-the-world-doesnt-keep-its-promises> Utrikespolitiska Institutet. (2022-08-22)

Kiste, C Robert. ”Marshall Islands” I: *Britannica*, 2022. <https://www.britannica.com/place/Marshall-Islands#ref53994> (Hämtad 2022-08-22)

Langan, Mark. *Neo-Colonialism and the Poverty of 'Development' in Africa*. [Elektronisk resurs], Cham: Springer International Publishing, 2018.

Lundmark, Lennart. *Stulet land: svensk makt på samisk mark*. [Elektronisk resurs] Stockholm: Ordfront, 2011.

Martinez, Doreen. E. "The right to Be Free of Fear: Indigeneity and the United Nations." I: *Wicazo Sa Review*, 29,2. (2014), s.63 – 87. <https://www.jstor.org/stable/10.5749/wicazosareview.29.2.0063>. (Hämtad 2022-05-07)

Moses, Dirk. A. "Empire, Colony, Genocide: Keywords and the philosophy of history." I: *Empire, Colony, Genocide: conquest, occupation, and subaltern resistance in world history*, (red.) Moses, Dirk. A. s. 3–54. New York: Berghahn Books, 2008.

Naturskyddsföreningen. "Gállok: Gruvan, kritiken och konsekvenserna för naturen." i: *Naturskyddsföreningen*, 2022. <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/gallok-gruvan-kritiken-och-konsekvenserna-for-naturen/> (Hämtad 2023-05-14)

Navarro, Luis Hernandez." The San Andrés Accords: Indians and the Soul". I: *Cultural Survival Quarterly Magazine*. (1999). <https://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/san-andres-accords-indians-and-soul> (Hämtad 2022-08-20)

Nkrumah, Kwame. *Neo-colonialism: the last stage of imperialism*. London: Panaf, 1965.

Nyberg, Micke." Beowulf snabbar på gruvetableringen – hoppas på lokalt stöd i Jokkmokk". I: *SVT*, 2022-03-25. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrboten/beowulf-vill-snabba-pa-gruvetableringen-hoppas-pa-lokalt-stod> (Hämtad 2022-08-24)

Nzongola-Ntalaja, Georges. "Patrice Lumumba: the most important assassination of the 20th century." I: *The Guardian*. 2011-01-17. <https://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/jan/17/patrice-lumumba-50th-anniversary-assassination>. (Hämtad 2022-03-30).

Palerm, Angel & Meyer, Michael C. "Mexico: The Rise of the Aztecs." I: *Britannica*, u.å. <https://www.britannica.com/place/Mexico/The-rise-of-the-Aztecs> (Hämtad 2022-08-20)

Rennstam, Jens & Wästerfors, David. *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. Studentlitteratur, Lund, 2015

Robbins, Bruce." Blue Water. A Thesis". I: *Review of International American Studies*, 8.1 (2015), s. 47–66.

Röstlund, Lisa & Urisman Otto, Alexandra. "Misstänkt jäv, bjudresa och partiska tjänstemän – DN granskar spelet bakom gruvbeslutet i Kallak" I: *Dagens Nyheter*, 2022-03-28. <https://www.dn.se/sverige/misstankt-jav-bjudresa-och-partiska-tjansteman-dn-granskar-spelet-bakom-gruvbeslutet-i-kallak/> (Hämtad 2023-05-15)

Said, Edward. W. *The Question of Palestine*. New York: Times Books, 1979.

Sametinget. " Samerna I Sverige." I: *Sametinget*. 2022. <https://www.sametinget.se/samer> (Hämtad 2023-05-14)

Samiska Informationscentrum. *Samepolitik i rasismens tidevarv*, u.å <https://www.samer.se/3598> (Hämtad 2023-05-14)

Sartre, Jean-Paul. *Colonialism and Neo-Colonialism*. [Elektronisk resurs], Routledge, 2005.

Sjöberg, Maria." Textanalys". I: *Metod för historiska studier*. Gustavsson, Martin och Svanström, Yvonne (red.). Lund: Studentlitteratur, 2018.) s. 70-71.

Smith, Rhona & Smith, Lorna." Qualitative Methods". I: *Research Methods In Human Rights*. (red.) McConnell, Lee och Smith, Rhona. Abingdon, Oxon: Routledge, 2018.

Stanard, Matthew G. *European overseas empire 1879-1999 - a short history*. [Elektronisk resurs], Hoboken: John Wiley & Sons Inc, 2018.

Sundberg, Anna. *France - A Continuing Military Presence in Francophone Africa*. Stockholm: Totalförsvarets Forskningsinstitut, 2018.
<https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportNo=FOI%20Memo%206814>. (Hämtad 2022-03-30).

Svenska Unescorådet. Uttalande av Anna-Karin Johansson, generalsekreterare på svenska Unescorådet, med anledning av Unescos utlåtande om gruvdrift i Kallak. [Pressmeddelande], 2021-06-08. <https://unesco.se/uttalande-av-anna-karin-johansson-generalsekreterare-pa-svenska-unescoradet-med-anledning-av-unescos-utlatande-om-gruvdrift-i-kallak/> (Hämtad 2022-08-24)

Svensson, Peter." Teorin Roll i Kvalitativ Forskning". I *Handbok i kvalitativa metoder*. (red.) Ahrne, Göran & Svensson, Peter. 2:3 uppl.; Liber, Stockholm, 2015.

Trost, Jan. *Att skriva uppsats med akribi*, 3. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2011.

UN General Assembly. *Principles which should guide Members in determining whether an obligation exists to transmit the information called for under Article 73 e of the Charter*. A/RES/1541, 15 december 1960, princip VI.
<https://www.refworld.org/docid/3b00f0654c.html> (Hämtad 2022-08-22)

UN General Assembly. *International Covenant on Civil and Political Rights*, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999.
<https://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html> (Hämtad 2022-08-24)

UN General Assembly. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993.
<https://www.refworld.org/docid/3ae6b36c0.html> (Hämtad 2022-08-24)

UN General Assembly. *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: resolution / adopted by the General Assembly, 2 October 2007*. A/RES/61/295.
<https://www.refworld.org/docid/471355a82.html> (Hämtad 2022-08-24)

UN Human Rights Council. *Human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment*, A/74/161, 15 juli 2019, s. 10. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/216/42/PDF/N1921642.pdf?OpenElement>. (2022-05-07)

United Nations. *Charter of the United Nations*, 1 UNTS XVI, 24 oktober 1945.
<https://www.refworld.org/docid/3ae6b3930.html> (Hämtad 2022-08-22).

U.S. Department of State. *U.S. Relations With Marshall Islands – Bilateral Relations Fact Sheet*. 2021. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-marshall-islands/> (Hämtad 2022-08-22)

Utrikespolitiska Institutet. *Marshallöarna – Historia*. 2020. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/oceanien/marshalloarna/modern-historia/>. Hämtad 2022-08-20)

Utrikespolitiska Institutet. *Marshallöarna- Sociala förhållanden*. 2020. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/oceanien/marshalloarna/sociala-forhallanden2/>(Hämtad 2022-08-22)

Utrikespolitiska Institutet. *Marshallöarna- Geografi och klimat*. 2021. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/oceanien/marshalloarna/geografi-och-klimat/>. (Hämtad 2022-08-20)

Utrikespolitiska Institutet. *Mexiko- Befolkning och språk*. 2021. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/mexiko/befolkning-och-sprak/> (Hämtad 2022-08-20)

Utrikespolitiska Institutet. *Mexiko- Äldre historia*. 2022. <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/nordamerika/mexiko/aldre-historia/> (Hämtad 2022-08-20)

Willacy, Mark. "A poison in our island." I: *ABC News*, 2020-07-31. (Först 2017-11-26.) <https://www.abc.net.au/news/2017-11-27/the-dome-runit-island-nuclear-test-leaking-due-to-climate-change/9161442>. (2022-08-22)

Wolfe, Patrick. "Settler Colonialism and the Elimination of the Native". I: *Journal of Genocide Research* 8.4 (2006), s. 387-409.

World Economic Forum. 2019. Greta Thunberg: Our House Is On Fire. [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=U72xkMz6Ppk> (Hämtad 2022-05-07)

Yttergren, Ida. "Frågetecken kring kontroversiell gruvbrytning." I: *Dagens Nyheter*, 2022-02-11. <https://www.dn.se/ekonomi/fragetecken-kring-kontroversiell-gruvbrytning/> (Hämtad 2022-08-24)

Zárate-Toledo, Ezequiel, Patiño, Rodrigo, och Fraga Julia. "Justice, social exclusion and indigenous opposition: A case study of wind energy development on the Isthmus of Tehuantepec, Mexico." I: *Energy Research & Social Science* 54 (2019), s. 1-11.